

Sveučilište u Zagrebu  
Hrvatski studiji

Stela Fumić

**Ocjene kao faktor uspostave društvenih odnosa učenika osnovnih  
škola na primjeru osnovnih škola Grada Zagreba**

Zagreb, 2019.

Ovaj rad izrađen je na Hrvatskim studijima pod vodstvom dr. sc. Vanje Šimičević, izv. prof. i Erika Brezovca, mag. soc. et mag. educ. soc. i predan je na natječaj za dodjelu Rektorove nagrade u akademskoj godini 2018./2019.

Stela Fumić

Ocjene kao faktor uspostave društvenih odnosa učenika osnovnih škola na primjeru osnovnih škola Grada Zagreba

**Sažetak**

Ovim se radom željela istražiti povezanost ocjena kao evaluacijskih čimbenika u osnovnim školama i učenikovih socijalnih odnosa u učionici i školi. Ocjene su promatrane kao vrsta simboličkog kapitala društvene situacije unutar učionice. Proučavala se povezanost tog kapitala sa procesima stigmatizacije u okvirima razredne skupine. Željelo se otkriti na koje načine stigma utječe na hijerarhizaciju odnosa i distribuciju moći u kontekstu konfliktne teorije društva. Istraživanje je provedeno na učenicima osnovnih škola Grada Zagreba u dobi od 7 do 15 godina koji pohađaju razrede od drugog do osmog. Kvotni uzorak od 293 ispitanika razrađen je temeljem dobi i razreda. Metoda korištena za prikupljanje podataka je anketa i podaci su prikupljeni pismeno uz pomoć upitnika. Nakon obrade podataka i neparametrijske analize, zaključuje se kako postoji povezanost značenja ocjena i društvenog života učenika u osnovnim školama. Stavovi učenika prema ocjenama i njihov društveni kapital razlikuju se i variraju ovisno o dobi i razredu kojeg pohađaju. Na osnovu toga, formiraju mišljenje o sebi, svojim vršnjacima i nastavnicima. Dodjeljuje im se određen status i na temelju toga raspolažu određenom količinom moći te zauzimaju položaj u izgrađenoj piramidi društvenih odnosa među učenicima. U izgradnji društvenog poretka unutar učionica osnovnih škola na temelju ocjena kao ključnih čimbenika, nalaze se osnovne dimenzije sekundarne socijalizacije.

**Ključne riječi:** ocjene, simbolički kapital, nejednakost, škola

## **Popis kratica**

df – stupnjevi slobode (eng. degrees of freedom)

DZS – Državni zavod za statistiku

HNOS – Hrvatski nacionalni obrazovni standard

N – broj jedinica analize

p – razina statističke značajnosti

rho – Spearmanov koeficijent korelacije

$\chi^2$  – vrijednost hi-kvadrata

## Sadržaj

1. Uvod.....	1
2. Pregled dosadašnjih istraživanja/literature.....	4
3. Teorijski koncepti rada .....	10
4. Metodologija .....	13
Tablica 4.1. (Distribucija frekvencija po razredima) .....	16
Tablica 4.2. (Distribucija frekvencija po spolu).....	17
5. Rezultati .....	18
5.1. Korelacije .....	18
Tablica 5.1.1.....	18
Tablica 5.1.2.....	18
Tablica 5.1.3.....	19
Tablica 5.1.4.....	19
Tablica 5.1.5.....	19
Tablica 5.1.6.....	19
5.2. Hi-kvadrat test .....	20
Tablica 5.2.1.....	20
Tablica 5.2.2.....	21
Tablica 5.2.3.....	21
Tablica 5.2.4.....	22
Tablica 5.2.5.....	22
5.3. Kruskal-Wallisov test.....	23
Tablica 5.3.1. (Medijalni rankovi po razredima) .....	24
Tablica 5.3.2. (Značajnost razlika po razredima).....	25
5.4. Mann-Whitney test .....	25
Tablica 5.4.1.....	26
Tablica 5.4.2.....	27
6. Rasprava.....	27
7. Zaključak.....	31
8. Popis literature .....	33

## 1. Uvod

Odgojno-obrazovne ustanove, dječji vrtić, osnovna i srednja škola, važne su za proces sazrijevanja i izgradnje ličnosti djece i mladih. Funkcionalno djelovanje tih institucija, poštivanje konsenzusom dogovorenih i profesionalno vrednovanih uloga i zadaća, nužno je za pravilan odgoj i obrazovanje djece i mladih. Škola, kao prvenstveno odgojna i obrazovna ustanova za ciljeve ima sljedeće: posredovati znanje, umijeća i sposobnosti; osposobiti za samostalnu kritičku prosudbu, za samoodgovorno djelovanje i stvaralačku djelatnost; odgojiti za slobodu i demokraciju; odgojiti za tolerantnost, poštovanje dostojanstva drugih ljudi i tuđih uvjerenja; probuditi miroljubivost u duhu sporazumijevanja naroda; učiniti razumljivim etičke, kulturne i religijske norme; potaknuti spremnost za socijalno djelovanje i političku odgovornost; osposobiti za štovanje prava i dužnosti u društvu; orijentirati prema uvjetima svijeta rada (*prema Matijević 2005: 283, 284*)<sup>1</sup>. Osim namjernog učenja, koje u osnovnim školama predstavlja temelj formalnog obrazovanja kroz motiviranje učenika za rad, osiguravanje prigodne literature, osmišljavanje zadataka, organizaciju rasprava i usmeno prenošenje znanja, postoji i slučajno, odnosno iskustveno učenje. Ono je dijelom ne samo osnovnoškolskog obrazovanja, već i „cjeloživotnog učenja“ pojedinca (*Pastuović 2008: 254*). Teorija iskustvenog učenja (*Kolb, 1984*) određuje ga kao proces stjecanja i transformacije iskustva na temelju čega osobe razvijaju refleksivnost i stvaraju nove koncepte usvajanja novih znanja (*Mlinarević 2016: 133*). To je iskustvo situacijski definirano i usmjerava daljnje djelovanje pojedinca. Prema *Collinsu (2004)*, ograničavajući faktor pojedinčevog djelovanja je struktura situacije u kojoj se nalazi, pa se iskustvo proživljeno u različitim životnim ulogama razlikuje prvenstveno na temelju uspostavljenih okvira koji su ga uvjetovali. Dakle, osim elementarnih oblika znanja posredovanih od strane učitelja i profesora koje djeca akumuliraju formalnim učenjem, bitna uloga u formaciji kompletne osobe proizlazi iz učenikove socijalne interakcije u situaciji koja se odvija u okvirima učionice. Samim time, učenik kao cjelovita osoba nije samo proizvod strukturalno i normativno propisanog znanja i sadržaja, već multidimenzionalni konstrukt izgrađen oko vrijednosti, načela i postulata proživljenog iskustva. U njegovu se ličnost internalizira čitav sklop normi i vrednota na kojima počivaju šire društvene strukture, čime sam postaje integralnim dijelom i sukreatorom cjelokupne socijalne zbilje. Unutar učionica, njihovo se znanje procjenjuje kroz sustav evaluacije putem ocjena koji je široko prihvaćen na svim razinama obrazovanja. „U različitim oblicima nastave ocjenjivanje je

---

<sup>1</sup>Giesecke, H. (1993) Uvod u pedagogiju. Zagreb: Educa. Citirano prema Matijević, M. (2005): Evaluacija u odgoju i obrazovanju.

jedan od najproširenijih načina procjene znanja. Većina ga država koristi na svim obrazovnim razinama, od osnovnoškolske do doktorske, i u gotovo svim područjima, tako i u jezičnome. Ocjenjivanje je važno svima koji će na temelju ocjene donositi različite prosudbe“ (Novak-Milić i Barbaroša-Šikić 2008: 198). Prosudbe ne donose samo učitelji i profesori u kontekstu ocjena kao normativa, nego svi akteri koji sudjeluju u strukturi društvenih odnosa na području škola. Učionica kao mikro zajednica uokvirena je vlastitim pravilima igre u kojoj se uz pomoć specifičnih resursa dolazi do moći, a posljedično i prestiža koji rezultira učenikovim statusom. Procjenjivanje pojedinca temeljem uspjeha kojeg postiže u školskim klupama vrše učenici koji u datom polju učionice igraju ključnu ulogu u definiranju pravila i kriterija vrednovanja. Prosuđivanje temeljem ocjena koje se promatraju kao vrsta Bourdieuovog ([1979], 2011) simboličkog kapitala<sup>2</sup>, konvertibilnog u granicama određenog polja – učionice, ključno je za stvaranje odnosa među učenicima osnovnih škola. Ocjene, kao i većina proizvoda prema Bourdieu ([1979], 2011) vrijednost dobivaju tek u svojoj društvenoj uporabi. U učionicama osnovnih škola one nisu samo pokazatelji usvojenog znanja pojedinca, već i njegovog statusa i položaja, moći kojom raspolaže i utjecaja kojim se služi. Njihova se krajnja vrijednost očituje tek razmjenom i kolanjem u trokutu učitelj-učenik-vršnjak. Sama se razmjena može promatrati unutar polja učionice kao neprestana konkurencija i borba za očuvanje i/ili unaprjeđenje vlastitog položaja. Trud se ulaže u povećanje broja i produbljivanje socijalnih kontakata i veza sa odabranim pojedincima koji u krajnosti rezultira prestižem, kako to objašnjava i Pierre Bourdieu: „Stoga se ponajprije valja zaustaviti na nedvojbeno najbolje skrivenom učinku školske institucije, onom što ga uzrokuje nametanje naslova, poseban slučaj učinka statusne dodjele, pozitivne (oplemenjivanje) ili negativne (žigosanje), koji proizvodi svaka grupa dodjeljujući pojedince hijerarhiziranim klasama“ (2011: 23).

Pitanje o dodjeljivanju naslova na temelju dobivenih ocjena u prostorijama osnovnih škola usko je vezano uz Goffmanovu teoriju stigmatizacije. Stigma kao „neželjena različitost koja uvjetuje naša očekivanja“ predstavlja crtu osobe koja se izdvaja i doprinosi da drugi tu osobu napuste i zanemare njene ostale karakteristike, iako bi ona bila lako prihvaćena u širim društvenim strukturama (Goffman [1963], 2009: 17). Temeljem stigme koju nosi, gradi se društveni identitet pojedinca koji je naposljetku u konfliktu sa njegovim osobnim identitetom te s vremenom rezultira prihvaćanjem standarda nametnutog unutar zajednice (razreda, škole). Kreacija pravila i njihovo nametanje od strane vršnjaka, pojedinca navode da intimno saživi sa

---

<sup>2</sup>Pierre Bourdieu simbolički kapital promatra kao robu koja se može razmijeniti za društveni položaj ili materijalna dobra. Simbolički je kapital oblik moći koja je percipirana kao legitiman zahtjev za priznanjem, pokornošću ili poslušnošću. Mjeri se sudjelovanjem u procesima odlučivanja i zauzimanjem značajnih položaja.

onime što drugi vide kao neuspjeh, a što Goffman naziva stidom ([1963], 2009: 19). Iako se osjeća kao „normalna osoba“, pojedinčeva percepcija o sebi, ali i drugima, zasniva se na definirajućim stavovima većine iz skupine kojoj i sam neizostavno pripada. Žudeći za prihvaćanjem i socijalnom inkluzijom, pojedinac nastoji „ispraviti“ vlastite nedostatke ili se približiti nositelju iste stigme, pripadniku jednake kategorije. To predstavlja početni i osnovni korak prema stvaranju društvene stratifikacije na temelju (ne)uspjeha postignutog u školskim klupama.

Osim što uređuju društvene odnose, ocjene kako je već spomenuto, predstavljaju određeni kapital kojim se trgujući dolazi do naslova, prestiža, statusa i položaja u piramidi moći. Odmaknuvši se od perspektive u kojoj su ocjene isključivo evaluacijski čimbenici i indikatori pojedinčeva znanja, a približivši se Marxovom konceptu rada i otuđenja, sistem ocjenjivanja u osnovnim školama može se promatrati kao proizvodni sustav „klasnih“ odnosa. Ako ocjena predstavlja sredstvo stjecanja poznanstva i stvaranja socijalnih veza, tada je (novo)uspostavljeni društveni odnos krajnji rezultat njihove razmjene i proizvod učenikovog rada, a otuđenje sveukupna posljedica proizašla iz takve vrste proizvodnje i trgovine. U procesu učenja i evaluacije naučenog, ocjena se učeniku daje ne samo kao materijalizirani oblik rada uloženog u učenje i pokazatelj znanja o kojemu odlučuje učitelj/profesor, već i kao ključan čimbenik na temelju kojega će ga vršnjaci procijeniti i vrednovati. Na temelju te procjene, bit će mu dodijeljena određena stigma, a ostali će učenici odlučiti o njegovom „društvenom“ identitetu. Dodijeljena stigma će biti ono što uvjetuje broj i prirodu njegovih socijalnih veza, kao i krajnji položaj u hijerarhiji odnosa unutar učionice. Uslijed tog procesa, pojedinac paralelno prolazi kroz proces alijenacije (otuđenja) u sva njegova 4 aspekta kako ih je opisao Karl Marx još 1844. godine. Otuđuje se od proizvoda svoga rada – ocjene, kao predmeta koji mu je stran i njime vlada kao sredstvo kojim se služi u kohabitaciji s ostalim članovima zajednice. Otuđuje se i od samog procesa proizvodnje koji je kao prisilna djelatnost za njega simbol nemoći i trpljenja, znajući da mu je nužan za opstanak u socijalnom okruženju, a ne više svrhovite djelatnosti na putu do samoostvarenja. Promatrajući vlastiti rad kao nešto izvanjsko, što je kod učenika neizostavni dio i sredstvo njegove egzistencijalne prirode na prostoru školskih ustanova, pojedinac se otuđuje i od vlastite rodne suštine i naposljetku od svog vršnjaka – drugog učenika, jer kad se suprotstavlja samome sebi, suprotstavlja se i drugom čovjeku (Marx [1844], 1977). Uopće prema Marxu, stav da je čovjeku otuđena njegova rodna suština znači da je čovjek otuđen drugome, kao što je svaki od njih otuđen ljudskoj suštini.

Kodificirana pravila i norme, prešutni zahtjevi i skrivene funkcije, u osnovnim su školama bitno određeni društvenim ulogama profesora, učitelja i učenika. Osim što njihove uloge u svojim



funkcijama predstavljaju skup obrazaca koji će kasnije biti od ključne važnosti za usmjeravanje pojedinčevog razvitka i formiranje ličnosti, one se konstruiraju i reafirmiraju upravo pod utjecajem ocjena kao simboličkog kapitala. To su polazišta koja će tijekom rada biti detaljnije raspravljena i prikazana u provedenom istraživanju. Relevantnost ove tematike proizlazi iz učinaka neposredne razmjene tog kapitala te posljedica koje ima za društvenu strukturu na mikro, kao i makro razini. Osim što uvjetuje pojedinčevu percepciju uspjeha i ključni je stimulans u proizvodnji socijalnih veza, određuje njegov položaj u strukturi temeljenoj na raspodjeli moći, kao i daljnje djelovanje unutar kreirane piramide. U okviru konfliktne teorije društva, želi se prikazati na koji način stigma utječe na hijerarhizaciju odnosa u kontekstu evaluacijskih čimbenika – ocjena. Cilj je razjasniti načine uspostavljanja same hijerarhizacije odnosa, kao i načine na koje ona oblikuje stigmatu u osnovnim školama, prvenstveno u okvirima razredne skupine. Načini na koje formira i redistribuira društvene odnose među učenicima, osnovni su čimbenik u konstrukciji hijerarhije i raspodjele moći. Stoga je osnovni cilj ovog rada istražiti povezanost ocjena učenika i njegovih socijalnih odnosa u razredu, odnosno socijalnog kapitala. U tom kontekstu, ocjenama se pristupa kao svojevrsnom simboličkom kapitalu društvene situacije u učionici. Istražuje se povezanost tog kapitala ocjena s procesima stigmatizacije unutar mikrozajednice razreda. U problematiku teme ulazi se razradom teorijskih koncepata simboličkog kapitala, stigme i otuđenja u okvirima pedagoških aspekata evaluacije. Opisana je metodologija provedenog istraživanja i shodno tome su prikazani dobiveni rezultati. U raspravi o prikupljenim podacima nastoji se ukazati na relevantnost proučavanog fenomena u povezanosti sa spomenutim teorijama. Zaključno, iznesene su tvrdnje prvotno temeljene na pretpostavkama dugujući svoju valjanost, pouzdanost i vjerodostojnost provedenom istraživanju.

## 2. Pregled dosadašnjih istraživanja/literature

Problematika obrazovanja ni u kojem se kontekstu ne može smatrati jednostavnom, a njezina kompleksnost do izražaja dolazi upravo u širini područja koje obuhvaća: pedagoški aspekti odgoja djece i mladih, psihološki aspekti formiranja i razvitka ličnosti, moralni aspekti usađivanja temeljnih vrijednosti, a kao što i Polić zaključuje, možemo reći da je obrazovanje „oblikovanje čovjeka u liku (duhu) određene kulture na odgojan način...” (1993: 22). Osnovne škole tada igraju ključnu ulogu jer se upravo od njih očekuje da budu odgojne institucije koje će zajedno s roditeljima formirati učenika (Pastuović, 2008). Ipak, iz sociološke perspektive,

obrazovne su institucije nesumnjivo jedan od najutjecajnijih faktora socijalizacije, razvijanja društvene svijesti i konstrukcije društvene stvarnosti. Proučavajući obrazovanje kao socijalizaciju, Talcott Parsons u jednom od svojih radova naglašava dvije osnovne funkcije škole: socijalizacija individua i raspodjela uloga u društvu (1961: 453). On smatra (1961) kako su načela društva sadržana u načelima škole koja prenoseći norme i vrijednosti društva, mlade priprema za obavljanje određenih uloga. Najviše je istraživanja posvećenih učenicima osnovnih škola provedeno na području pedagogije, a potom edukacijske psihologije, ali se nipošto ne smije zanemariti doprinos ostalih društvenih i humanističkih grana i disciplina koje se time bave. Uz provedena istraživanja i iz njih novonastalih spoznaja, postoji mnoštvo teorijskih koncepata koji proučavaju neki od fenomena ove kompleksne tematike. Okvirima teorijskih koncepata unutar kojih će biti prikazana problematika ovog rada, poslužili su se i autori u proučavanju utjecaja socioekonomskog statusa na pojedinčevu percepciju obrazovanja u okvirima njegovog habitusa (Wong, 2015) te u proučavanju interkulturnog obrazovanja u vezi sa kulturnim kapitalom i habitusom pojedinca (Puzić, 2009). No, još nije zabilježeno istraživanje usmjereno društvenim odnosima u okvirima tih teorija, stoga će ovo znatno doprinijeti razumijevanju tog fenomena u kontekstu konfliktne teorije društva temeljeno na ocjenama kao ključnim faktorima uspostave odnosa moći u učionici. Ocjene će, u ovim situacijskim okvirima, biti promatrane kao kapital koji uspostavlja svojevrsnu hijerarhiju, a samim time i distribuciju moći.

Mary E. Gifford-Smith i Celia A. Brownell 2003.godine (*Journal of School Psychology*) donose pregled suvremenih istraživanja provedenih na području društvenih odnosa između djece osnovnih i srednjih škola s fokusom na prihvaćanje djece od strane vršnjaka, njihovu sposobnost stvaranja i održavanja prijateljstva te uključenost u veće skupine djece (Gifford-Smith & Brownell, 2003). Istraživanja su prvenstveno željela ispitati zašto su određena djeca popularna, a druga zanemarena te kako se društveni status djeteta može objasniti u širem kontekstu njegovog individualnog razvoja. S jedne strane, provedena su istraživanja o povezanosti ranijih iskustava (roditeljski odgoj i zlostavljanje) i društvenog statusa, dok su se druga bavila vezama između sociometrijskog statusa i razvojnih ishoda (delikvencija i slabiji uspjesi u školi). Clark i Ladd (2000) otkrili su kako veza između roditelja i djeteta pozitivno korelira sa mnogim značajkama i svojstvima među-vršnjačkih odnosa (prijateljstvo, kvaliteta odnosa, prihvaćanje od strane vršnjaka). Uzajamnost odnosa, primjerice stupanj ravnoteže u poticanju na igru od strane djeteta u odnosu na roditelje, pozitivno korelira sa stupnjem

vršnjačkog prihvaćanja (*prema* Saracho i Spodek 2013: 38)<sup>3</sup>. Nadalje, G. R. Patterson, Reid i Dishion (1992) otkrili su kako su djeca, koja su unutar svojih obitelji sudjelovala u interakcijama koje uključuju neki oblik ili vrstu (pri)sile, sklona češće koristiti takvo ponašanje (agresija i nepoštivanje želja i naredbi) u interakciji s vršnjacima (*prema* Saracho i Spodek 2013: 38)<sup>4</sup>. Kada se govori o povezanosti sociometrijskog statusa i razvojnih ishoda unutar obrazovnog sustava, istraživanja su se bavila klasifikacijom djece koja su odbijena i neprihvaćena od strane njihovih vršnjaka. Rezultati pokazuju kako su djeca problematičnih i agresivnih oblika ponašanja u većoj opasnosti od loših rezultata u školi (Wentzel & Asher, 1995). Neki istraživači sugeriraju da odbijanje od strane vršnjaka može biti temeljni čimbenik manjka ili viška socijalnih veza koji ugrožava akademsku, ali i socijalnu kompetenciju (Coie & Krehbiel, 1984), dok drugi smatraju kako sama negativna iskustva između vršnjaka mogu produžiti ili pogoršati akademske poteškoće pojedinca potkopavanjem njegove motivacije za pohađanjem škole (Buhs & Ladd, 2001). Prijelazom iz 20. u 21. stoljeće istraživanja postaju sve kompleksnija obuhvaćajući veće skupine podataka, a pokazuju kako je obujam i značaj sociometrijskog statusa smanjen, iako se isti nastavlja istraživati u svojoj povezanosti sa emocionalnom i socijalnom kompetencijom pojedinca. Pokazano je i kako se niska razina prihvaćanja pojedinca pojavljuje zbog odbijanja od strane vršnjaka mješovite, odnosno sporne reputacije, kao i zbog odbijanja od strane zanemarene djece. Što se tiče grupiranja učenika na temelju sociometrijskog statusa, brojna su istraživanja prikazala njegovu povezanost s individualnim fizičkim karakteristikama kao što su atraktivnost i atleticizam (Li, 1985); s individualnim stilovima ponašanja kao što je agresivnost prilikom vršnjačkih susreta (Coie et al., 1990); s individualnim socijalnim vještinama kao što je primjerice komunikativno ponašanje (Burlison et al., 1986) i vještina uključivanja u grupu (Putallaz & Gottman, 1981); sa socijalno-kognitivnim vještinama pojedinca kao što je rješavanje problema i procjenjivanje tuđih namjera (Dodge & Feldman, 1990) te s pojedinačnim razlikama u reguliranju emocija (Fabes & Eisenberg, 1992)<sup>5</sup>. Uzevši u obzir ciljeve ovog rada, valja napomenuti kako se dosadašnja istraživanja provedena na području društvenih odnosa, akademskih postignuća i društvenog statusa učenika osnovnih i srednjih škola nisu bavila ocjenama i školskim uspjehom

---

<sup>3</sup>*Citirano prema* Saracho, O. N. i Spodek, B. (2013) Handbook of research on the education of young children. Third edition published 2013 by Routledge, 711 Third Avenue, New York

<sup>4</sup>*Citirano prema* Saracho, O. N. i Spodek, B. (2013) Handbook of research on the education of young children. Third edition published 2013 by Routledge, 711 Third Avenue, New York

<sup>5</sup>*Citirano prema* Gifford Smith, M. E. i Brownell, C. A. (2003) Childhood peer relationships: social acceptance, friendships, and peer networks. Journal of School Psychology 41 (2003): 235–284

kao faktorom utjecaja, već ostalim čimbenicima kao što su socioekonomski status (Hatzichristou & Hopf, 1996; Ollendick et al., 1992); poremećaji u ponašanju (Wentzel & Asher, 1995); rad učitelja/profesora (Wentzel & Asher, 1995); sociodemografske karakteristike kao što su dob ili spol (Parker & Gottman, 1989)<sup>6</sup>.

Kad se govori o društvenim odnosima unutar obrazovnih institucija, dosad je najviše pozornosti posvećeno odnosima između učenika i učitelja/profesora sa svrhom ispitivanja utjecaja kvalitete tih odnosa na uspjeh učenika. Jedno od takvih istraživanja provedeno je na učenicima četvrtih i petih razreda osnovnih škola (Davis, 2001). Kvaliteta odnosa između učitelja i učenika mjerila se uz pomoć 3 osnovne varijable: društveno uvjetovani koncepti učenika o samopoimanju, vrijednost koju pridaju pozitivnom odnosu sa njihovim učiteljima, te njihove vještine neverbalne komunikacije. Rezultati nisu pokazali značajnu razliku između odgovora dječaka i djevojčica niti u jednoj varijabli. Nije dokazana povezanost između učenikovih percepcija o kvaliteti odnosa sa učiteljima i postignutih akademskih uspjeha. Ipak, rezultati su pokazali kako su društveno uvjetovani koncepti i uvjerenja učenika u samopoimanju i odnosu sa učiteljem, odgovarajući i dosljedni njihovim vještinama neverbalne komunikacije. Zanimljivo je kako nije pokazana značajna povezanost niti jedne varijable sa akademskim uspjesima učenika obzirom da je Goodnow (1992) istražujući učenike srednjih škola pokazala povezanost između njihove percepcije pripadnosti učionici i ocjena na polugodištu i kraju godine. Autori to objašnjavaju utjecajem dobi kao čimbenika koji uvjetuje pojedinačnu percepciju odnosa, bilo s učiteljima ili vršnjacima. Još jedno psihologijsko istraživanje provedeno je o ulozi odnosa između učenika i učitelja u akademskim uspjesima učenika (Košir, Sočan i Pečjak, 2007). To je jedno od malobrojnih istraživanja koje je skrenulo pozornost na relevantnost i povezanost međuljudskih veza sa uspjesima koje učenici postižu u školama. Istraživanje je obuhvatilo 1159 učenika iz tri različita vremenska razdoblja školovanja, pokrivajući raspon dobi od kasnog djetinjstva do rane i srednje adolescencije. Pokazano je da je utjecaj odnosa s vršnjacima na njihove akademske rezultate posredovan učenikovom percepcijom o vlastitoj kompetenciji. Također, odnos učenika sa učiteljem značajan je faktor utjecaja na povezanost vršnjačkih odnosa i akademskog uspjeha. Učitelji preferiraju učenike sa boljim uspjesima što utječe na njegovo prihvaćanje od strane vršnjaka. Pokazano je kako su kod mlađih učenika, odnosi među vršnjacima usko povezani sa njihovim akademskim uspjehom, dok kod dvije starije grupe učenika to nije tako. Odnosi između učenika i učitelja, kod sve su tri grupe učenika, povezani sa njihovim postignućima. Zbog utjecaja dobi na jačinu

---

<sup>6</sup>*Citirano prema* Gifford Smith, M. E. i Brownell, C. A. (2003) Childhood peer relationships: social acceptance, friendships, and peer networks. *Journal of School Psychology* 41 (2003): 235–284

povezanosti između društvenih i akademskih varijabli, autori pretpostavljaju kako ta povezanost ovisi o društvenim normama koje se formiraju u grupi vršnjaka (Košir, Sočan i Pečjak 2007: 54). Specifične za određenu dobnu skupinu, najviše su sklone promjenama ulaskom učenika u adolescenciju. Na kraju, autori zaključuju kako je povezivanje društvenih, emocionalnih i motivacijskih čimbenika sa akademskim uspjehom, korak naprijed u konceptualizaciji školske prilagodbe kao krajnjem i najobuhvatnijem obrazovnom cilju.

Kada su u pitanju istraživanja provedena na području Republike Hrvatske vezano uz učenike osnovnih škola i njihovih postignuća pod utjecajem raznih edukacijskih i emocionalnih čimbenika, jedno od takvih je istraživanje provedeno na području Splitsko-dalmatinske i Ličko-senjske županije na učenicima petih i osmih razreda osnovnih škola. Glavni cilj istraživanja bio je provjeriti odnos poimanja kvalitete razredno-nastavnog ozračja, samoučinkovitosti, emocionalne kompetentnosti i školskog uspjeha te utvrditi doprinos tih konstrukata u objašnjenju školskog postignuća učenika u općem školskom uspjehu te matematici i hrvatskom jeziku i književnosti (Koludrović, Ratković i Bajan 2013, 2014). Dob i spol korišteni su kao osnovne sociodemografske karakteristike za ispitivanje varijabli. Usko vezano uz problematiku kojom se ovaj rad bavi, kod procjene kvalitete razredno-nastavnog ozračja na relacijama procjene kvalitete odnosa među učenicima, kvalitete interakcije učenika sa nastavnicima te osjetljivosti na prijavljivanje nasilja u školskom okruženju, dobiveni rezultati govore u prilog mlađim učenicima pri čemu nisu utvrđene spolne razlike sudionika istraživanja (Koludrović, Ratković i Bajan 2013, 2014). Naime, učenici petih razreda ostvaruju značajno bolji uspjeh i to u svim ispitivanim varijablama školskog postignuća (opći školski uspjeh, uspjeh iz matematike te hrvatskog jezika i književnosti) nego učenici osmih razreda. Takvi rezultati u skladu su s brojnim ranijim istraživanjima, pri čemu neki autori opadanje općeg školskog uspjeha s porastom dobi pripisuju promjenama u adolescenciji, preferiranju neakademskih aktivnosti, opadanju motivacije te općenito manjem zalaganju učenika (Eccles i sur., 1993; Kadum-Bošnjak i sur., 2007; Reić Ercegovac i Koludrović, 2010; Koludrović i Reić Ercegovac, 2014)<sup>7</sup>. Utjecaj dobi i spola na učenikovu percepciju škole kao mjesta ugodnih osjećaja, učenja i napretka, provela je Jasna Relja 2002. godine u Koprivnici na uzorku od 100 učenika četvrtih i sedmih razreda. Rezultati istraživanja pokazali su kako zainteresiranost učenika pada s porastom dobi; u školi se učenicima najviše sviđaju prijateljstva i druženja (djevojčice) te odmori (dječaci); kod učenika prevladavaju dva suprotna osjećaja – osjećaj zadovoljstva i

---

<sup>7</sup> Citirano prema Koludrović, M., Ratković, A. i Bajan, N. (2013,2014) Odnos razredno-nastavnog ozračja, samoučinkovitosti, emocionalne kompetentnosti i školskog postignuća učenika petih i osmih razreda osnovne škole. Zb. rad. floz. fak. Splitu, 6/7 (2013/2014), 6/7, 159-180

osjećaj napetosti (izraženija kod dječaka); učenici i mlađeg i starijeg uzrasta najbolje se osjećaju na satovima tjelesne i zdravstvene kulture zbog opuštenosti i aktivnosti, a najgore na satovima prirode i društva zbog opsežnosti gradiva te fizike i povijesti zbog straha od nastavnice; mlađi učenici u školi bi smanjili opseg gradiva, dok bi stariji promijenili odnose između učenika i nastavnika u smislu više druženja i razumijevanja (Relja 2006: 95). Autorica osim dobi i spola, kao faktore utjecaja ističe i razvojne osobine djeteta kao bitne za njihove osjećaje o školi u kontekstu motivacije za učenjem, poimanja učitelja/profesora te međuljudskih odnosa. Usko vezano uz Goffmanovu teoriju stigme (1963), njenog nastanka i uporabe unutar kojeg se u ovom radu proučavaju društveni odnosi učenika osnovne škole, provedeno je istraživanje bliske i srodne problematike u kontekstu povezanosti individualnih karakteristika učenika sa strahom od škole i izloženosti vršnjačkom nasilju. Istraživanje je obuhvatilo 4999 učenika viših razreda (od 5. do 8.) iz 49 hrvatskih osnovnih škola (Brajša-Žganec, Kotrla Topić i Raboteg-Šarić, 2009). Strah od škole i izloženosti vršnjačkom nasilju također je proučavan u odnosu na dob i spol učenika te njihovo samopoštovanje i socijalne vještine. Rezultati istraživanja koji će biti prikazani temelje se na podacima prikupljenim u sklopu projekta „Vrednovanje eksperimentalne provedbe elemenata Hrvatskog nacionalnog obrazovnog standarda (HNOS)“ pa autorice napominju kako se ne mogu generalizirati izvan konteksta sustava obrazovanja u našoj zemlji. Prema Brajša-Žganec, Kotrla Topić i Raboteg-Šarić (2009) pronađene dobne i spolne razlike u ova dva kriterija (strah od škole i izloženost nasilju od vršnjaka) pokazuju kako djevojčice te stariji učenici i učenice procjenjuju češću prisutnost straha od škole, dok dječaci te mlađi učenici i učenice viših razreda osnovne škole procjenjuju da su češće izloženi nasilju svojih vršnjaka. Strah od škole u najvećoj mjeri osjećaju starije djevojčice, dok su vršnjačkom nasilju najčešće izloženi mlađi dječaci. Jedini je značajni prediktor straha od škole samopoštovanje učenika, dok se izloženost nasilju vršnjaka može predvidjeti na temelju samopoštovanja i socijalnih vještina. Osim što samopouzdaniji učenici osjećaju manje straha od škole, oni su, uz učenike s boljim socijalnim vještinama, manje izloženi nasilju vršnjaka. Najbliže spomenutim teorijskim konceptima i ciljevima ovog rada, bavila se Sara Čorak u istraživanju provedenom u drugom polugodištu školske godine 2014/2015 na učenicima srednjih škola, od prvih do četvrtih razreda. Ispitanici su bili članovi različitih odgojnih skupina unutar jednog učeničkog doma. Postavljene hipoteze u ovom istraživanju temelje se na pretpostavci da se učenici najviše grupiraju oko učenika, odnosno vođe s istim ili vrlo sličnim obrazovnim uspjehom. To znači da će se učenici s negativnim uspjehom družiti s istima i na taj način tvoriti posebnu grupu unutar vlastite odgojne skupine. Pretpostavljeno je i da učenici biraju vođe skupina na temelju zajedničkih slobodnih aktivnosti, odnosno interesa, poput

treniranja u nogometnom klubu. Također je pretpostavljeno da će se učenici grupirati prema višim i nižim razredima (Čorak, 2016). Shodno veličini uzorka i postavljenim hipotezama, uz pomoć ovog istraživanja naslućuje se kako kvaliteta vršnjačkih odnosa utječe na školsko postignuće pa je moguće i da su prihvaćeni učenici često akademski uspješniji dok je status odbačenosti povezan sa slabijim školskim uspjehom kako je već pokazano (Kolak, 2010). Ovim je istraživanjem otkriveno da se unutar odgojnih skupina učenici grupiraju po načinima provođenja slobodnog vremena čime se, ipak, pruža jasniji uvid u razloge sklapanja prijateljstva sa određenim učenicima. Iako temeljeno na drugačijim pretpostavkama i teorijskim polazištima, ispitivanje tih razloga predstavlja temeljni izazov istraživanja koje čini okosnicu ovog rada.

### 3. Teorijski koncepti rada

Ocjene se unutar učionice kao polja, promatraju kao Bourdieuov kapital ([1979], 2011) koji se razmjenjivanjem ostvaruje kao sredstvo stjecanja moći i naposljetku osigurava odgovarajući položaj u hijerarhiji. Polazeći od Bourdieuove teorije kapitala valja spomenuti da se ocjene kao evaluacijski čimbenici obrazovnog sustava promatraju kao kompleksni konstrukti koji svojim ekonomskim, kulturnim i socijalnim svojstvima te njihovim ostvarenjima posljedično čine vrstu simboličkog kapitala, kao definirajućeg sredstva odnosa moći. Njihova ekonomska dimenzija očituje se samom njihovom razmjenom među učenicima unutar škole; kulturna, koja premda inferiorna ekonomskoj, služi kao pokazatelj dominantnih obrazaca ukusa i preferencija; i socijalna koja se očituje u broju društvenih veza i dubini odnosa sa ostalim pripadnicima skupine (Bourdieu [1979], 2011). Ono što simbolički kapital čini superiornim ostalim vrstama kapitala je moć koju stvara i kojom raspolaže. Iako nije materijalno iskazana, simbolička se moć očituje u konstruiranju dominantnih pogleda i vizija socijalnog svijeta (Bourdieu, 1990) koji je za učenike osnovnih škola sastavljen od mreža odnosa unutar učionica. Percepcija društvenog svijeta koji ih okružuje u okvirima osnovnoškolskog obrazovanja dvostruko je strukturirana: na objektivnoj strani, ona je socijalno strukturirana jer se svojstva aktera ili institucija kombinacije javljaju u kombinacijama koje imaju različite vjerojatnosti, a njena subjektivna strukturacija očituje se u shemama percepcije i procjenjivanja koje upisane u sam jezik, izražavaju simboličke odnose moći (Fanuko 2008: 29). Tako se spomenute borbe unutar polja učionice mogu nazvati simboličkim borbama u kojima se konstruira dominantna percepcija ne samo tog polja kao jednog od oblika društvene zbilje, već i njegovih kognitivnih,

emocionalnih i socijalnih komponenata koje u konačnici definiraju kriterije procjenjivanja i evaluacije. Pierre Bourdieu sukobljavanje simboličkih moći objašnjava ovako: „Kategorije percepcije, sheme klasifikacije, to jest, u biti, riječi, imena što konstruiraju društvenu stvarnost jednako kao što je izražavaju, ulog su par excellence političke borbe, borbe oko nametanja legitimnog principa vizije i divizije...” (1990.: 134) iz čega se zaključuje kako je krajnji cilj nametanja određene vizije – konstrukcija grupa, odnosno proizvodnja elemenata socijalnog svijeta. Socijalne klasifikacije, prema tome, imaju ulogu organizacije percepcije društvenog svijeta, a simbolička moć je moć konstitucije (Fanuko, 2008). U ovom je kontekstu učionica polje borbe u kojemu simbolički kapital preuzima moć nad svim ostalim vrstama kapitala te svako nametanje podređuje pravilima i granicama svoje igre u datom polju. Kada se govori o ocjenama kao simboličkom kapitalu, nužno je naglasiti kako se one promatraju kao sredstvo nametanja vlastitih percepcija koje će biti prihvaćene ili odbijene, ovisno o moći kojom pojedinac raspolaže. Ocjene predstavljene kao objektivni pokazatelji pojedinčeva znanja, u svojoj se suštini sastoje od imperativa koji stimuliraju, oblikuju i usmjeravaju djelovanje pojedinca, a time diktiraju promjene postojećih društvenih odnosa te odlučuju o uspostavi novih, kao i konačnoj uspostavi poretka. One u svojoj ulozi simboličkog kapitala predstavljaju oblik moći koja nije percipirana kao moć nego kao legitiman zahtjev za priznanjem, pokornošću ili služenju drugima (Bourdieu, 1977). Upravo se iz tog razloga uspostavljena hijerarhija među učenicima poima kao prirodna i nenamjerno proizvedena, dok se u isto vrijeme nameću prikriveni obrasci mišljenja i ukusa te konstruira sistem klasifikacije koji je u konačnici usklađen sa socijalnim strukturama (Fanuko 2008: 33).

Na taj način dolazi do dominacije određenih skupina nad ostalima što predstavlja jedan od oblika formiranja klasa. Odnos dominantnih skupina prema ostalim grupama promatra se kao manifestacija klasnog odnosa uspostavljene hijerarhije jedne klase prema drugoj. Unutar Marxove teorije klasnih odnosa (1848), identitet formirane klase unutar učionice proizlazi iz odnosa njenih pripadnika prema sredstvu proizvodnje. Dakle, zauzimajući isti stav prema ocjeni kao sredstvu proizvodnje društvenog odnosa koji se promatra kao krajnji rezultat djelovanja pojedinca, formiraju se klase učenika (*klase po sebi*). Ocjene koje su preuzele dominaciju nad pojedincem u smislu oblikovanja njegove svijesti dovode do (samo)otuđenja. Njihov utjecaj koji se kasnije mjeri u stvorenim društvenim odnosima, pojedinca otuđuju prvenstveno od samog sebe, jer gubitkom vlastite slobode i postavljanjem granica njegovom djelovanju on se udaljuje od svoje biti. „To pak kod Petrovića konkretno znači da je čovjek samootuđen onda kada se ne realizira kao slobodno stvaralačko biće prakse“ (Kalebić 2011: 616). Ne potvrđujući se u vlastitom djelovanju već negirajući vlastitu bit i smisao, pojedinac otuđen samome sebi,



stran je i za svakog drugog pojedinca. Temeljeni na otuđenju, tako stvoreni društveni odnosi proizašli iz klasne svijesti prema sredstvu proizvodnje, konstruiraju ne samo hijerarhiju već i ličnost te identitet pojedinca. Razotuđenje društvenih odnosa pretpostavka je za pun razvoj slobodnih ljudskih ličnosti, a slobodne ljudske ličnosti nužna su pretpostavka za razotuđenje društvenih odnosa (Petrović 1972: 174). Klasni poredak unutar učionice oštro je omeđen postavljenim i nametnutim granicama od strane dominantnih klasa s vrha piramide. Položaj u piramidi i približavanje vrhu uvjetovano je ocjenama i odnosom učenika prema istima, kao i odnosima proizašlih iz njih. Ne omalovažavajući njihovu evaluacijsku funkciju i njen značaj u obrazovnom sustavu, ocjene se u ovom radu promatraju kao pokretači interakcije koja u krajnosti rezultira društvenim odnosima i uspostavljanjem poretka.

Pokretanje interakcije sastoji se u poimanju ocjena kao obilježja koje ulogom prenositelja informacija o pojedincu obavljaju funkciju vrednovanja nečijeg identiteta unutar školske učionice. Kada su te informacije u sukobu sa stvarnim identitetom pojedinca tada ih se naziva simbolima stigme (Goffman [1963], 2009: 58). Set obilježja koja sačinjavaju stigmatu jednog učenika nikada nemaju isto značenje za različite klasne skupine, kao niti za ostale aktere širih struktura socijalne zbilje. Odlični rezultati i uspjesi u školskim klupama, za roditelje pojedinca mogu biti simbol ponosa, za njegove učitelje simbol pravilnog odgoja, a za klasne skupine vršnjaka unutar razreda simbol idealnog oblika ponašanja, ili pak uobraženosti. Ovisno o načinu tumačenja i doživljavanja obilježja koja prenose informacije o nečijem identitetu, formiraju se skupine istomišljenika, a time i njihov društveni identitet. Zanimljivo je da se u stvarnom životu pojedinca, ne pridajući mu nikakav značaj na području učionice, te skupine jačaju svoju koheziju i homogenost. Od jedinstvenosti svake od individua postupno se prelazi na univerzalni set karakteristika kao imperativ posjedovanja za članove jedne skupine čija je svrha očuvanje položaja. Unatoč diskrepanciji između osobnog i društvenog identiteta članova određene skupine, njihova je percepcija i prepoznavanje drugih učenika kao pripadnika nižih/viših kategorijalnih skupina temelj društvenih odnosa kojima čine ukupni poredak. „Tamo gdje postoji javni imidž osobe, on je vjerojatno sastavljen od izbora malog broja činjenica koje mogu biti istinite ili ne, koje se onda napuhuju radi dramatičnosti i da bi bile vrijedne pažnje, i koriste se da bi predstavile cjelovitu sliku osobe. Kao posljedica može se pojaviti specifičan oblik stigmatizacije.“ (Goffman [1963], 2009: 82). Taj je javni imidž reprezentant ne samo pojedinca, već određene kategorije osoba. Na osnovu njega, pojedinac će biti okružen sebi sličnim jedinkama koje će ubrzo sačinjavati jednu klasu, jedan sloj, jedan stupanj na skali moći. Traženje sebi sličnih, stupanje u interakciju i pokušaji socijalne inkluzije proizlaze iz pojedinčeve potrebe za pripadanjem i osjećaja odbačenosti od strane ostalih. Sa pripadnicima

iste klase, stigmatizirana osoba dijeli stupanj u kojemu je diskreditirana od strane zajednice, ograničenja s kojima se susreće u situacijama društvenog (ne)prihvatanja i mogućnosti putem kojih pokušava utjecati na društvenu percepciju njenog osobnog identiteta. Već stvoren sustav raspodjele moći stigmom oblikuje i stavlja u funkciju nositelja određene klase i akumuliranog kapitala kojim raspolaže. Svatko tko posjeduje odgovarajuće obilježje, zna da mora poštovati normirana pravila i slijediti upute koje propisuju točno određene oblike ponašanja prigodne toj skupini osoba. Za razliku od onih „normalnih“, njihovo je djelovanje ograničeno prostornom i vremenskom scenom sa određenim stupnjevima slobode u izražavanju vlastitog identiteta. Prema Goffmanu ([1963], 2009), takav društveno uvjetovan i putem moći nametnut sustav, pojedinca dovodi do stanja kritičnosti pri promatranju međuljudskih odnosa što posljedično rezultira „postavljanjem ograda“ u mnogim uobičajenim društvenim interakcijama. Jedino područje na kojemu se pojedinac osjeća zaštićeno i prihvaćeno je među osobama iste stigme u kontekstu društvene strukture. Tada će, bez obzira na osobni identitet, zastupati stavove proizašle iz njegove grupe te isticati osobine poželjne među pripadnicima te skupine. „...priroda osobe, koju osoba sama sebi nameće ili joj mi namećemo, uvjetovana je prirodom odnosa u grupi kojoj pripada.“ (Goffman [1963], 2009: 125). Tako je klasna hijerarhija temeljena na postignućima i uspjesima učenika postala odrazom kompleksne strukture ovisne o distribuciji simboličkog kapitala u društvenim odnosima, koji osim stigme, proizvode i nove oblike čovjekovog otuđenja.

#### 4. Metodologija

Osnovni cilj istraživanja jest istražiti povezanost ocjena učenika i njegovih socijalnih odnosa u razredu, odnosno socijalnog kapitala. Unutar mikrozajednice razreda, ocjene se proučava kao vrstu simboličkog kapitala koji uvjetuje društvenu strukturu te skupine. Želi se istražiti povezanost tog kapitala s procesima stigmatizacije u okvirima društvene situacije u polju učionice. Također se istražuju načini na koje se uspostavlja hijerarhizacija odnosa temeljem ocjena i sociodemografskih karakteristika učenika te razjasniti kako ona oblikuje stigmom u osnovnim školama. Žele se istražiti načini na koje konstruira i redistribuira društvene odnose u definiranju raspodjele moći i kreiranju društvene strukture, prije svega na području učionice. Ovom je istraživanju prethodilo pilot istraživanje (Fumić, 2018) usmjereno na istraživanje odnosa učenika prema ocjenama obzirom na njihove sociodemografske karakteristike. Cilj je bio provjeriti instrument, odnosno ispitati metrijske karakteristike testa te

na temelju dobivenih podataka usmjeriti daljnje istraživanje planirano na većem uzorku. Stoga treba napomenuti da se u ovom istraživanju koristi provjeren instrument izmijenjen u skladu s prethodno dobivenim podacima. Osnovni nedostatak istraživanja nalazi se u distribuciji dobivenih podataka na temelju kojih nije bilo moguće zadovoljiti uvjet normalnosti. Obzirom na prirodu podataka, u daljnjim analizama neće biti korištene parametrijske metode kako se ne bi narušila vrijednost rezultata. Također, nedostatak ovog istraživanja je izostanak učenika prvih razreda u korištenom uzorku. Obzirom na njihovu dob i nemogućnost čitanja, u ovom istraživanju oni ne predstavljaju mjerljivu skupinu. Kako se u radu istražuju ocjene kao simbolički kapital u povezanosti za socijalnim vezama učenika, sociološka relevantnost tematike nalazi se u ishodima koji proistječu iz neposredne razmjene tog kapitala te posljedica koje ima na mikro i makro razinu društvene strukture. Obzirom na sociodemografske karakteristike učenika, ocjene osim faktora uspostave društvenih odnosa, predstavljaju i određujući čimbenik pojedinčevog položaja te njegovog daljnjeg djelovanja u strukturi zasnovanoj na raspodjeli moći.

Nakon rekonstrukcije mjernog instrumenta te prilagodbe istog ciljevima istraživanja, instrument korišten u ovom istraživanju sastojao se od 34 varijable koje su podijeljene u pet (5) tematskih blokova. Varijabla prvog tematskog bloka željelo se ispitati kakvi su bili dosadašnji uspjesi učenika u obrazovanju te njihove osobne stavove o ocjenama. Drugi tematski blok varijabli za cilj je imao utvrditi percepciju učenika jednih o drugima na temelju dobivenih ocjena i njihov utjecaj na interakcijske odnose u razrednoj skupini. Varijabla trećeg tematskog bloka nastojalo se ispitati osobne stavove učenika o samima sebi i drugima u okruženju učionice. Cilj varijabli četvrtog tematskog bloka bio je ispitivanje stavova učenika o učiteljima/profesorima, njihovom načinu rada te emocionalnoj angažiranosti u okviru učionice. U posljednjem su se tematskom bloku nastojala utvrditi sociodemografska obilježja ispitanika. Pitanja u prva četiri tematska bloka konstruirala su se ordinalnim ljestvicama kako bi se odgovori mogli kategorizirati na osnovu spomenutih zajedničkih karakteristika. Uz pomoć Likertove skale, ispitanici su imali mogućnost odabira jednog od ponuđenih pet odgovora: 1 (uopće se ne slažem), 2 (ne slažem se), 3 (niti se slažem niti se ne slažem), 4 (slažem se) i 5 (u potpunosti se slažem) ili 1 (nikad), 2 (rijetko), 3 (ponekad), 4 (često) i 5 (uvijek). U petom tematskom bloku, pitanja su konstruirana nominalnim ljestvicama zahtijevajući od ispitanika odgovore o sociodemografskim obilježjima (dob, spol, razred, pohađanje vrtića) temeljem međusobno isključivih i sveobuhvatnih kategorija.

Opće istraživačko pitanje ovog istraživanja jest: kako su ocjene i navedene karakteristike učenika povezane sa formiranjem društvenih odnosa i njegovog položaja u strukturi? Iz toga

sljedeće specifična pitanja istraživanja: kako ocjene utječu na položaj učenika u učionici?; na koji način ocjene utječu na društvenu strukturu učionice?; na koji način hijerarhizacija odnosa utječe na položaj učenika u razredu?. Shodno tome, istraživanjem su se željele provjeriti sljedeće hipoteze: H1: Postoji povezanost značenja ocjena i društvenog života učenika u osnovnim školama.; H2: Postoje statistički značajne razlike u stavovima učenika prema ocjenama i njihovom društvenom kapitalu s obzirom na razred.; H3: Postoje statistički značajne razlike medijana stavova učenika prema ocjenama obzirom na razred.

Obzirom na dosad provedena istraživanja, ovim se radom želi pridonijeti u dubljem razumijevanju navedene problematike te skrenuti pozornost na nedovoljno istražene izvore socijalne nejednakosti, a time i društvene raslojenosti koji svoju genezu imaju upravo u obrazovnom sustavu.

Kako bi osigurali etičnost u ovom istraživanju, prije samog izlaska na teren, Etičkom povjerenstvu Hrvatskih studija Sveučilišta u Zagrebu predana je prijava i kraći opis istraživanja, mjerni instrument te suglasnosti za roditelje. U prijavi su opisani ciljevi i svrha istraživanja, načini postupanja s podacima nakon provođenja istraživanja, zaštita sudionika tijekom cijelog procesa istraživanja, kao i nakon završetka, te je naglašeno kako ne postoji izravna korist niti rizici za sudionike istraživanja. Nakon što je povjerenstvo ocijenilo kako su navedene tehnike istraživanja za potrebe projekta, upitnici i plan provedbe istraživanja u skladu s etičkim načelima propisanim Etičkim kodeksom Sveučilišta u Zagrebu, Etičkim kodeksom Odbora za etiku u znanosti i visokom obrazovanju, strukovnim etičkim kodeksima te drugim važećim zakonima i propisima Republike Hrvatske, tražila su se dopuštenja ravnatelja škola oko provedbe istraživanja. Također, o prirodi istraživanja bili su obaviješteni školski pedagozi, psiholozi i logopedi koji su, uz učitelje i profesore, nadzirali samu provedbu. Zbog osjetljivosti dobnih skupina ispitanika, podijeljene su suglasnosti kojima roditelji odobravaju sudjelovanje učenika u istraživanju. Nakon svih prikupljenih suglasnosti, započeo je terenski rad u učionicama osnovnih škola.

Istraživanje se provodilo nad učenicima osnovnih škola u dobi od sedam (7) do petnaest (15) godina (od drugih do osmih razreda) čime se nastojala utvrditi razlika u njihovim stavovima na temelju dobi kao sociodemografskog obilježja. Ispitanici su polaznici osnovnih škola sa područja Grada Zagreba, a dobiveni će se rezultati koristiti u svrhu generaliziranja. Obzirom na dobnu raznolikost ispitanika, svrha istraživanja bila je usmjerena svim polaznicima osnovne škole, a ne jednoj specifičnoj skupini. Istraživanje je bilo posebno usmjereno na ispitivanje povezanosti ocjena i sociodemografskih karakteristika učenika sa uspostavljanjem društvenih odnosa i njegovog položaja u strukturi, ne istražujući opće stanje u školi. Shodno tome, jedinicu

analize istraživanja predstavlja pojedinac i njegovi stavovi o ocjenama i društvenim odnosima unutar učionice.

Populaciju ovog istraživanja predstavljaju učenici osnovnih škola u Zagrebu. U Gradu Zagrebu, 2017. osnovnu školu pohađalo je 59.756 učenika (DZS, 2018). Na razini pouzdanosti od 95% te uz interval pouzdanosti od 5% određen je uzorak od 293 ispitanika. Kvotni uzorak razrađen je temeljem dobi i razreda. Omjer kojim se vodilo pri konstrukciji kvota također je preuzet iz osnovnih statističkih podataka populacije na temelju spola i razreda. Naime, osnovne škole pohađa 51,3% muške djece, te 48,7% ženske djece (što je postignuto u finalnom uzorku).

Budući da je uzorak generiran iz cjelokupne populacije istraživanja te su kvote uspješno ispunjene, zaključci dobiveni temeljem podataka iz istraživanja mogu se generalizirati na cijelu populaciju. Kvote koje su određene te na koncu postignute prikazane su u tablicama 4.1. i 4.2. (tablica razreda i tablica spola).

**Tablica 4.1. (Distribucija frekvencija po razredima)**

<b>Razred</b>	Frekvencije	Postoci
2	35	11,9
3	35	11,9
4	49	16,7
5	40	13,7
6	46	15,7
7	44	15,0
Ukupno	293	100%

**Tablica 4.2. (Distribucija frekvencija po spolu)**

Spol	Frekvencija	Postotak
muški	151	48,5
ženski	142	51,5
Ukupno	293	100,0

Metoda kojom su se prikupljali podaci bila je anketa. Tehnika anketiranja olovka/papir osigurala je pristupanje ispitanicima direktnim putem. Dakle, podaci su pismeno prikupljeni uz pomoć upitnika. Pregledom dosadašnjih istraživanja i analizom literature koja je korištena u izradi rada, upitnik je sastavljen samostalno od strane istraživača. Popratno pismo koristilo se za objašnjavanje svrhe istraživanja ispitanicima. Navedeno je vrijeme potrebno za ispunjavanje upitnika te im je zahvaljeno na sudjelovanju. Također, ispitanicima su dane kratke upute i još je jednom naglašena anonimnost i povjerljivost podataka.

Osnovni nedostatak istraživanja je nemogućnost zadovoljenja uvjeta normalnosti koji bi omogućio korištenje parametrijskih testova u analizi podataka. Zbog odsustva normalne distribucije podataka, koristile su se neparametrijske metode u obradi podataka i analizi rezultata. Naime, normalnost distribucije nije zadovoljena zbog prirode ocjenjivanja u osnovnim školama što, iako ne ulazi u okvire ovoga rada, direktno utječe na metode kojima se u daljnjoj analizi možemo služiti. Prosječan prosjek ocjena od drugog do osmog razreda u osnovnim školama (u provedenom istraživanju) bio je 4,71. S obzirom da je cjelokupni rad povezan uz ocjene kao determinirajući faktor, očekivane distribucije frekvencija i u ostalim varijablama nisu mogle zadovoljiti normalnost. Kao što je već naglašeno, iako nije tema ovoga rada, ovako visok prosjek ocjena u osnovnim školama svakako otvara mnogobrojna pitanja i teme za daljnja istraživanja. Ovaj podatak svakako je onemogućio vrijednost podataka koja bi mogla biti dobivena parametrijskim metodama statistike.

Nadalje, nedostatak ovog istraživanja je izostanak učenika prvih razreda koji bi predstavljao jedinu preostalu skupinu istraživane populacije. Uvjetovano dobi i nemogućnosti čitanja, stavovi učenika prvih razreda u ovom se istraživanju nisu mogli izmjeriti korištenim instrumentom.

## 5. Rezultati

### 5.1. Korelacije

Kako bi se utvrdilo postoji li povezanost među varijablama, u nastavku će biti prikazana korelacijska analiza. Obzirom na vrstu korištenih varijabli, računao se Spearmanov koeficijent korelacije uz pomoć kojega se ispitala snaga i smjer povezanosti među varijablama.

Nakon obrade podataka, dobiveni rezultati (Tablica 5.1.1.) pokazuju kako postoji statistički dobra povezanost između varijabli „Bojim se dobiti lošu ocjenu da ne bih izgubio/izgubila svoje prijatelje“ i „Volim dobivati dobre ocjene jer se onda svi žele družiti sa mnom“ ( $\rho=0,460$ ).

**Tablica 5.1.1.**

			Volim dobivati dobre ocjene jer se onda svi žele družiti sa mnom.
Spearman's rho	Bojim se dobiti lošu ocjenu da ne bih izgubio/izgubila svoje prijatelje.	Koeficijent korelacije	,460**
		Sig. (2-tailed)	,000
		N	292

$p < 0,05$

Statistički značajna povezanost (Tablica 5.1.2.) postoji među varijablama „Smatram da učenici koji postižu odlične rezultate u školi imaju visoko mišljenje o sebi“ i „Učenici koji postižu bolje uspjehe uvijek izruguju učenike koji postižu lošije uspjehe“ ( $\rho=0,248$ ).

**Tablica 5.1.2.**

			Učenici koji postižu bolje uspjehe uvijek izruguju učenike koji postižu lošije uspjehe.
Spearman's rho	Smatram da učenici koji postižu odlične rezultate u školi imaju visoko mišljenje o sebi.	Koeficijent korelacije	,248**
		Sig. (2-tailed)	,000
		N	290

$p < 0,05$

U tablici 5.1.3. prikazana je negativna povezanost između varijable „Učenici sa slabijim rezultatima u školi koriste ružne riječi za učenike sa boljim rezultatima“ i varijable „Učitelji/profesori nepravedni su prema učenicima sa slabijim ocjenama“ ( $\rho=-0,215$ ).

**Tablica 5.1.3.**

		Učitelji/profesori nepravedni su prema učenicima sa slabijim ocjenama.	
Spearman's rho	Učenici sa slabijim rezultatima u školi koriste ružne riječi za učenike sa boljim rezultatima.	Koeficijent korelacije	-,215**
		Sig. (2-tailed)	,000
		N	289

p&lt;0,05

Važno je naglasiti kako postoji i statistički značajna negativna povezanost (Tablica 5.1.4.) između sljedećih varijabli: „Volio/voljela bih se družiti sa svima iz svog razreda“ i „Razred“ (rho=-0,488).

**Tablica 5.1.4.**

		Razred	
Spearman's rho	Volio/voljela bih se družiti sa svima iz svog razreda.	Koeficijent korelacije	-,488**
		Sig. (2-tailed)	,000
		N	288

p&lt;0,05

U tablici 5.1.5. prikazana je značajna povezanost između varijable „Učitelji/profesori nemaju dovoljno razumijevanja za učenike sa lošijim rezultatima“ te varijable „Učitelji/profesori nepravedni su prema učenicima sa slabijim ocjenama“ (rho=0,525).

**Tablica 5.1.5.**

		Učitelji/profesori nepravedni su prema učenicima sa slabijim ocjenama.	
Spearman's rho	Učitelji/profesori nemaju dovoljno razumijevanja za učenike sa lošijim rezultatima.	Koeficijent korelacije	,525**
		Sig. (2-tailed)	,000
		N	289

p&lt;0,05

Statistički značajna dobra korelacija (Tablica 5.1.6.) postoji između varijable „Učitelji/profesori nepravedni su prema učenicima sa slabijim ocjenama“ i „Razred“ (rho=0,419).

**Tablica 5.1.6.**

		Razred	
Spearman's rho	Učitelji/profesori nepravedni su prema učenicima sa slabijim ocjenama.	Koeficijent korelacije	,419**
		Sig. (2-tailed)	,000
		N	290

p&lt;0,05



## 5.2. Hi-kvadrat test

Hi-kvadrat testom željela se detaljnije ispitati povezanost između varijabli. Cilj je bio utvrditi povezanost između točno određenih varijabli. Statistički značajna povezanost (Tablica 5.2.1.) prikazana je između varijable „Ocjene koje dobivam u školi puno mi znače“ i „Najčešće se družim sa učenicima koji su u školi jednako uspješni kao i ja“ ( $N=293$ ;  $\chi^2=40,291$ ;  $df=20$ ;  $p<0,05$ ). Velik broj učenika koji je uz pomoć odgovora „u potpunosti se slažem“ izrazilo svoj stav o tome kako im ocjene koje dobivaju u školi puno znače, također je istim odgovorom izrazilo stav o tome kako se najčešće družiti sa učenicima koji su u školi jednako uspješni.

**Tablica 5.2.1.**

Crosstab								
		Najčešće se družim sa učenicima koji su u školi jednako uspješni kao i ja.					Total	
		uopće se ne slažem	ne slažem se	niti se slažem niti se ne slažem	slažem se	u potpunosti se slažem		
Ocjene koje dobivam u školi puno mi znače.	uopće se ne slažem	Count	8	0	0	1	0	9
		% of Total	2,7%	0,0%	,0%	,3%	0,0%	3,1%
	ne slažem se	Count	3	2	3	0	0	8
		% of Total	1,0%	,7%	1,0%	0,0%	0,0%	2,7%
	niti se slažem niti se ne slažem	Count	19	10	12	2	1	44
		% of Total	6,5%	3,4%	4,1%	0,7%	,3%	15,0%
	slažem se	Count	30	16	26	9	4	85
		% of Total	10,2%	5,5%	8,9%	3,1%	1,4%	29,0%
	u potpunosti se slažem	Count	56	13	30	19	28	147
		% of Total	19,1%	4,4%	10,2%	6,5%	9,6%	50,2%
Total		Count	116	41	71	31	33	293
		% of Total	39,6%	14,0%	24,2%	10,6%	11,3%	100,0%

Varijabla „Ocjene koje dobivam u školi puno mi znače“ statistički je značajno povezana (Tablica 5.2.2.) sa varijablom „Učenici sa slabijim rezultatima u školi koriste ružne riječi za učenike sa boljim rezultatima“ ( $N=291$ ;  $\chi^2=41,640$ ;  $df=16$ ;  $p<0,05$ ). Rezultati prikazuju kako je puno učenika kojima ocjene koje dobivaju u školi puno znače, svoj stav o tome da učenici sa slabijim rezultatima u školi koriste ružne riječi za učenike sa boljim rezultatima izrazilo uz pomoć odgovora „uopće se ne slažem“.

**Tablica 5.2.2.**

Crosstab									
		Učenci sa slabijim rezultatima u školi koriste ružne riječi za učenike sa boljim rezultatima.					Total		
		uopće se ne slažem	ne slažem se	niti se slažem niti se ne slažem	slažem se	u potpunosti se slažem			
Ocjene koje dobivam u školi puno mi znače.	uopće se ne slažem	Count	2	0	1	2	4	9	
		% of Total	,7%	0,0%	,3%	,7%	1,4%	3,1%	
	ne slažem se	Count	1	2	2	3	0	8	
		% of Total	,3%	,7%	,7%	1,0%	0,0%	2,7%	
	niti se slažem niti se ne slažem	Count	10	7	16	9	2	44	
		% of Total	3,4%	2,4%	5,5%	3,1%	,7%	15,1%	
	slažem se	Count	25	18	20	17	3	83	
		% of Total	8,6%	6,2%	6,9%	5,8%	1,0%	28,5%	
	u potpunosti se slažem	Count	67	20	28	17	15	147	
		% of Total	23,0%	6,9%	9,6%	5,8%	5,2%	50,5%	
	Total		Count	105	47	67	48	24	291
			% of Total	36,1%	16,2%	23,0%	16,5%	8,2%	100,0%

Tablica 5.2.3. prikazuje značajnu povezanost varijable „Ocjene koje dobivam u školi puno mi znače“ sa varijablom „Želim da me svi u razredu vole“ ( $N=290$ ;  $\chi^2=33,704$ ;  $df=16$ ;  $p<0,05$ ). Rezultati pokazuju kako je puno učenika koji su odgovorili sa „slažem se“ i „u potpunosti se slažem“ o tome znače li im puno ocjene koje dobivaju u školi, svoj stav o tome žele li da ih svi u razredu vole iskazalo sa „niti se slažem niti se ne slažem“.

**Tablica 5.2.3.**

Crosstab									
		Želim da me svi u razredu vole.					Total		
		uopće se ne slažem	ne slažem se	niti se slažem niti se ne slažem	slažem se	u potpunosti se slažem			
Ocjene koje dobivam u školi puno mi znače.	uopće se ne slažem	Count	3	1	1	3	1	9	
		% of Total	1,0%	,3%	,3%	1,0%	,3%	3,1%	
	ne slažem se	Count	2	1	5	0	0	8	
		% of Total	,7%	,3%	1,7%	0,0%	0,0%	2,8%	
	niti se slažem niti se ne slažem	Count	9	10	16	3	6	44	
		% of Total	3,1%	3,4%	5,5%	1,0%	2,1%	15,2%	
	slažem se	Count	12	17	29	12	15	85	
		% of Total	4,1%	5,9%	10,0%	4,1%	5,2%	29,3%	
	u potpunosti se slažem	Count	18	11	45	21	49	144	
		% of Total	6,2%	3,8%	15,5%	7,2%	16,9%	49,7%	
	Total		Count	44	40	96	39	71	290
			% of Total	15,2%	13,8%	33,1%	13,4%	24,5%	100,0%

Postoji i statistički značajna povezanost ( $N=288$ ;  $\chi^2=42,453$ ;  $df=16$ ;  $p<0,05$ ) varijable „Ocjene koje dobivam u školi puno mi znače“ sa „Volio/voljela bih se družiti sa svima iz svog razreda“ (Tablica 5.2.4.). Znatno broj učenika koji su stav o tome znače li im puno ocjene koje dobivaju u školi izrazili uz pomoć odgovora „u potpunosti se slažem“, istim su odgovorom iskazali stav o tome bi li se voljeli družiti sa svima iz svog razreda.

**Tablica 5.2.4.**

		Crosstab						
		Volio/voljela bih se družiti sa svima iz svog razreda.					Total	
		uopće se ne slažem	ne slažem se	ni se slažem ni se ne slažem	slažem se	u potpunosti se slažem		
Ocjene koje dobivam u školi puno mi znače.	uopće se ne slažem	Count	1	0	1	2	5	9
		% of Total	,3%	0,0%	,3%	,7%	1,7%	3,1%
	ne slažem se	Count	2	1	4	0	1	8
		% of Total	,7%	,3%	1,4%	0,0%	,3%	2,8%
	ni se slažem ni se ne slažem	Count	5	5	10	10	13	43
		% of Total	1,7%	1,7%	3,5%	3,5%	4,5%	14,9%
	slažem se	Count	10	12	19	16	27	84
		% of Total	3,5%	4,2%	6,6%	5,6%	9,4%	29,2%
	u potpunosti se slažem	Count	6	6	24	17	91	144
		% of Total	2,1%	2,1%	8,3%	5,9%	31,6%	50,0%
Total		Count	24	24	58	45	137	288
		% of Total	8,3%	8,3%	20,1%	15,6%	47,6%	100,0%

Konačno, Tablica 5.2.5. prikazuje statistički značajnu povezanost varijable „Ocjene koje dobivam u školi puno mi znače“ i varijable „Razred“ kao sociodemografske karakteristike ispitanika ( $N=293$ ;  $\chi^2=101,832$ ;  $df=24$ ;  $p<0,05$ ). Većina učenika kojima ocjene koje dobivaju u školi puno znače („u potpunosti se slažem“) pohađa niže razrede. U okvirima ovog istraživanja to su razredi od drugog do petog.

**Tablica 5.2.5.**

		Crosstab								
		Razred							Total	
		2,00	3,00	4,00	5,00	6,00	7,00	8,00		
Ocjene koje dobivam u školi puno mi znače.	uopće se ne slažem	Count	0	0	0	3	1	3	2	9
		% of Total	0,0%	0,0%	0,0%	1,0%	,3%	1,0%	,7%	3,1%
	ne slažem se	Count	0	0	1	1	2	4	0	8
		% of Total	0,0%	0,0%	,3%	,3%	,7%	1,4%	0,0%	2,7%
	ni se slažem ni se ne slažem	Count	0	0	1	9	13	9	12	44
		% of Total	0,0%	0,0%	,3%	3,1%	4,4%	3,1%	4,1%	15,0%
	slažem se	Count	1	7	18	8	13	18	20	85
		% of Total	,3%	2,4%	6,1%	2,7%	4,4%	6,1%	6,8%	29,0%
	u potpunosti se slažem	Count	34	28	29	19	17	10	10	147
		% of Total	11,6%	9,6%	9,9%	6,5%	5,8%	3,4%	3,4%	50,2%
Total		Count	35	35	49	40	46	44	44	293
		% of Total	11,9%	11,9%	16,7%	13,7%	15,7%	15,0%	15,0%	100,0%

### 5.3. Kruskal-Wallisov test

Shodno osnovnom nedostatku istraživanja – izostanku normalne distribucije podataka – u ovom će se dijelu rada prikazati rezultati dobiveni Kruskal-Wallisovim testom koji se koristio kao supstitut Anova testu. Kruskal-Wallisov test neparametrijski je test kojim se u ovom radu nastojalo ispitati postoji li statistički značajna razlika u medijanima odgovora ispitanika s obzirom na razred koji pohađaju. U tablici 5.3.1. i 5.3.2. prikazani su podaci koji ukazuju na spomenute razlike u stavovima.

**Tablica 5.3.1. (Medijalni rankovi po razredima)**

	Razred	N	Mean Rank		Razred	N	Mean Rank
Ocjene koje dobivam u školi puno mi znače.	2	35	216,69	Bojim se dobiti lošu ocjenu da ne bih izgubio/izgubila svoje prijatelje.	2	34	184,78
	3	35	196,8		3	35	171,59
	4	49	169,49		4	49	148,15
	5	40	134,9		5	40	140,3
	6	46	122,55		6	46	130
	7	44	102,19		7	44	127,11
	8	44	108,27		8	44	137,4
Total			293	Total			292
Smatram da su učenici koji imaju bolje rezultate u školi bolje društvo za mene nego oni koji imaju loše rezultate.	2	35	113,73	Učenici sa slabijim uspjehom u školi manje su pametni od onih sa boljim rezultatima.	2	35	150,09
	3	35	130,29		3	35	162,51
	4	49	136,91		4	48	169,64
	5	40	163,45		5	40	150,04
	6	45	145,69		6	45	135,67
	7	44	153,91		7	44	125,77
	8	44	174,16		8	44	130,95
Total			292	Total			291
Učenici sa slabijim uspjehom u školi puno su zabavniji od onih sa boljim uspjehom.	2	35	128,06	Učenici koji postižu bolje uspjehe uvijek izruguju učenike koji postižu lošije uspjehe.	2	35	107,44
	3	35	153,16		3	35	140,93
	4	48	132,83		4	49	156,22
	5	40	158,14		5	40	168,14
	6	46	154,16		6	46	147,93
	7	44	135,8		7	44	154,34
	8	43	159,9		8	42	138,49
Total			291	Total			291
Učenici sa slabijim rezultatima u školi koriste ružne riječi za učenike sa boljim rezultatima.	2	35	90,33	Smatram da sam inteligentna osoba bez obzira na moje ocjene u školi.	2	33	105,26
	3	35	132,81		3	35	124,87
	4	49	114,62		4	47	142,93
	5	39	189,31		5	39	151,63
	6	46	149,2		6	45	152,17
	7	44	181,66		7	43	161,24
	8	43	158,62		8	43	151,14
Total			291	Total			285
Uspjeh u školi važniji mi je nego broj mojih prijatelja.	2	34	138,57				
	3	35	128,77				
	4	48	159,06				
	5	39	142,21				
	6	44	130,41				
	7	44	143,39				
	8	43	160,03				
Total			287				

Već je u Tablici 5.3.1.razvidna razlika u rankovima medijana određenih varijabli u odnosu na razrede. Vidljivo je kako se u većini varijabla rankovi snižavaju s obzirom na razred. U tom smislu, značenje ocjena rankovno raste u kontinuitetu od drugog do osmog razreda. Za razliku

od značaja ocjena, rank ocjena u društvenom smislu opada. To je na primjer vidljivo iz varijable „Smatram da su učenici koji imaju bolje rezultate u školi bolje društvo za mene nego oni koji imaju loše rezultate“.

**Tablica 5.3.2. (Značajnost razlika po razredima)**

	Ocjene koje dobivam u školi puno mi znače.	Bojim se dobiti lošu ocjenu da ne bih izgubio/izgubila svoje prijatelje.	Smatram da su učenici koji imaju bolje rezultate u školi bolje društvo za mene nego oni koji imaju loše rezultate.	Učenici sa slabijim uspjehom u školi manje su pametni od onih sa boljim rezultatima.	Učenici sa slabijim uspjehom u školi puno su zabavniji od onih sa boljim uspjehom.	Učenici koji postižu bolje uspjehe uvijek izruguju učenike koji postižu lošije uspjehe.	Učenici sa slabijim rezultatima u školi koriste ružne riječi za učenike sa boljim rezultatima.	Smatram da sam inteligentna osoba bez obzira na moje ocjene u školi.	Uspjeh u školi važniji mi je nego broj mojih prijatelja.
Chi-Square	77,275	22,866	15,413	10,858	6,600	12,719	45,360	13,400	6,335
df	6	6	6	6	6	6	6	6	6
Asymp. Sig.	,000	,001	,017	,093	,359	,048	,000	,037	,387

$p < 0,05$

Kako bi se rezultatima navedenim u tablici 5.3.1. pružila statistička kredibilnost i vrijednost potrebno je vidjeti statističku značajnost medijalnih rankova po razredima s obzirom na određene varijable. Od 9 prikazanih varijabli u tablici 5.3.2, samo 3 varijable nisu pokazale statistički značajnu razliku medijana s obzirom na razred. To su sljedeće varijable: „Učenici sa slabijim uspjehom u školi manje su pametni od onih sa boljim rezultatima.“; „Učenici sa slabijim uspjehom u školi puno su zabavniji od onih sa boljim uspjehom.“ i „Uspjeh u školi važniji mi je nego broj mojih prijatelja.“ To znači da sve ostale varijable prikazane u tablici 5.3.2 pokazuju statistički značajnu razliku (u medijanu) s obzirom na razred koji ispitanik (učenik) pohađa.

#### 5.4. Mann-Whitney test

Nakon što su utvrđene gore prikazane statistički značajne razlike u odgovorima ispitanika obzirom na razred koji pohađaju, željelo se provjeriti kod kojih su točno kategorija (razreda) razlike relevantne za ciljeve ovog rada. Shodno tome, korišten je Mann-Whitneyev test kako bi se spomenute razlike u stavovima objasnile u okvirima razreda kojeg ispitanik trenutno pohađa.

**Tablica 5.4.1.**

	Razred	N	Mean Rank
Ocjene koje dobivam u školi puno mi znače.	2	35	56,57
	8	44	26,82
	Total	79	
Bojim se dobiti lošu ocjenu da ne bih izgubio/izgubila svoje prijatelje.	2	34	46,68
	8	44	33,95
	Total	78	
Smatram da su učenici koji imaju bolje rezultate u školi bolje društvo za mene nego oni koji imaju loše rezultate.	2	35	30,84
	8	44	47,28
	Total	79	
Učenici koji postižu bolje uspjehe uvijek izruguju učenike koji postižu lošije uspjehe.	2	35	33,46
	8	42	43,62
	Total	77	
Učenici sa slabijim rezultatima u školi koriste ružne riječi za učenike sa boljim rezultatima.	2	35	28,41
	8	43	48,52
	Total	78	
Smatram da sam inteligentna osoba bez obzira na moje ocjene u školi.	2	33	31,39
	8	43	43,95
	Total	76	

U tablici 5.4.1. vidljive su statistički značajne razlike ( $p < 0,05$  – detaljnije u tablici 5.4.2.) u odnosu na medijalne rankove određenih varijabli između drugog i osmog razreda. U osmom razredu važnost ocjena je viša te je strah od gubitka prijatelja također viši nego li u drugom razredu. U drugim razredima viši je (u ranku) socijalni tj. hijerarhijski karakter ocjena – npr. učenici s boljim ocjenama bolje su društvo za mene.

**Tablica 5.4.2.**

	Ocjene koje dobivam u školi puno mi znače.	Bojim se dobiti lošu ocjenu da ne bih izgubio/izgubila svoje prijatelje.	Smatram da su učenici koji imaju bolje rezultate u školi bolje društvo za mene nego oni koji imaju loše rezultate.	Učenici koji postižu bolje uspjehe uvijek izruguju učenike koji postižu lošije uspjehe.	Učenici sa slabijim rezultatima u školi koriste ružne riječi za učenike sa boljim rezultatima.	Smatram da sam inteligentna osoba bez obzira na moje ocjene u školi.
Mann-Whitney U	190,000	504,000	449,500	541,000	364,500	475,000
Wilcoxon W	1180,000	1494,000	1079,500	1171,000	994,500	1036,000
Z	-6,380	-2,871	-3,321	-2,135	-4,127	-2,555
Asymp. Sig. (2-tailed)	,000	,004	,001	,033	,000	,011

Razred

Tablica 5.4.2. prikazuje statističku značajnost dobivenih rezultata. Može se uočiti kako u svim navedenim varijablama postoji statistički značajna razlika u rankovima medijana s obzirom na drugi i osmi razred ( $p < 0,05$ ).

Na temelju dobivenih rezultata, i daljnjom analizom rezultata pokazalo se kako su ispitanici podijeljeni u dvije skupine uzimajući u obzir ispitivane stavove. Obzirom na njihovu dob, dijele se u skupinu ispitanika koji pohađaju jedan od nižih razreda, te skupinu čiji su polaznici pripadnici viših razreda. Tako definirana dihotomija proizlazi iz prikazanih rezultata koji pokazuju kako uspoređujući odgovore ispitanika viših razreda nije dobivena statistički značajna razlika u odgovorima, isto kao ni u slučaju komparacije odgovora ispitanika nižih razreda. Isto tako, rezultati su pokazali kako ne postoji značajna razlika u odgovorima ispitanika viših razreda. Ipak, statistički značajna razlika u odgovorima ispitanika pokazana je kod nižih razreda u odnosu na više. Kako je prikazano u rezultatima, dobiveni podaci ukazuju na značajne razlike u stavovima ispitanika po pitanjima koja predstavljaju okosnicu ovog rada.

## 6. Rasprava

Analizom dobivenih podataka, rezultati su pokazali kako su postavljene hipoteze odgovorene i potvrđene. Prva hipoteza kojom se pretpostavlja da postoji povezanost značenja ocjena i društvenog života učenika u osnovnim školama potvrđena je kroz korelacijsku analizu, odnosno Spearmanov koeficijent korelacije te Hi-kvadrat test. Druga testirana hipoteza koja pretpostavlja postojanje statistički značajne razlike u stavovima učenika prema ocjenama i



njihovom društvenom kapitalu s obzirom na razred, potvrđena je kroz Kruskal-Wallisov test. Posljednja hipoteza, kojom se testiralo postoje li statistički značajne razlike medijana stavova učenika prema ocjenama obzirom na razred koji pohađaju, potvrđena je kroz Mann-Whitney test. Provedena korelacijska analiza uz pomoć koje se ispitala međuzavisnost varijabli pokazala je kvalitetu mjernog instrumenta. Kako je prikazano u rezultatima Hi-kvadrat analize (Tablice 5.2.1., 5.2.2., 5.2.3., 5.2.4. i 5.2.5.), statistički značajna povezanost između navedenih varijabli potvrđuje postavljene hipoteze kojima se pretpostavlja da ocjene utječu na formiranje socijalnih veza, kao i njihovih daljnjih razvitaka. Polazeći od koncepta ocjena kao temeljnog čimbenika za stvaranje i oblikovanje stigme, prikazane korelacije potvrđuju osnovne pretpostavke prema kojima učenici poimaju sebe, ali i druge na osnovu uspjeha kojeg ostvaruju u školskim klupama. U kontekstu teorije stigmatizacije Ervinga Goffmana (1963), evaluiranje sebe i vršnjaka temeljem ocjena, kroz proces sazrijevanja u obrazovnim institucijama, pokazuje se relevantnim čimbenikom za uspostavljanje društvenog poretka unutar razreda. Osim konstrukcije stigme, poredak zasnovan na ocjenama koje donose simboličku moć uvjetuje pojedinačevu percepciju „školskog uspjeha“, ali i već formiranih odnosa. Jednom definirani kriteriji vrednovanja na socijalnom polju učionice, određuju pojedinačevo djelovanje usmjeravajući ga stjecanju moći. Obzirom na kapital kojim raspolažu, vrednovanjem samih sebe smještaju se na jednu razinu društvene ljestvice koja se ne preklapa uvijek s njihovim realnim položajem u strukturi. Jaz između te dvije razine u razrednoj piramidi sačinjava njihovu stigmju. Njihova je percepcija predavača/nastavnika uvjetovana uspostavljenim odnosima na vršnjačkoj razini te razredom koji pohađaju. Kako se istraživanjem željelo utvrditi postoji li razlika u stavovima učenika osnovnih škola o društvenim odnosima koji se formiraju unutar učionice, i to obzirom na njihovu dob, vrijedno je spomenuti nalaze istraživanja koji ukazuju na statistički značajnu povezanost između korištenih varijabli sa razredom koji učenici pohađaju. U okvirima Bourdieuovog kapitala čijom se razmjenom stječe status i položaj, pokazano je kako su načini samog „trgovanja“ temporalno uvjetovani. Obzirom na vremensku dimenziju, do moći se dolazi uz pomoć ocjena kao kapitala koji je fluidnog karaktera. Značenje kapitala i vrijednost koju dobiva svojom uporabom ograničena je ne samo percepcijom pojedinca, već pravilima određenog polja u datom trenutku. Rezultati pokazuju kako je njihovo poimanje socijalnog položaja unutar učionice u bitnome uvjetovano dobi, odnosno razredom koji pohađaju. Razvojni procesi i prelazak u novu dobnu skupinu utječu na stavove pojedinaca ne samo o ocjenama i odnosima unutar učionice, već o cjelokupnom obrazovanju. Obzirom na poredak koji se stvara mrežom odnosa na polju učionice, Marxova podjela na klase svoja

uporišta nalazi u prikazanim rezultatima. Korelacije kao indikatori povezanosti ukazuju na stratificiranu podjelu koja uključuje sve sudionike učionice kao jedne mikrozaednice.

Hi-kvadrat testom nastojala se detaljnije ispitati međupovezanost varijabli. Iz dobivenih rezultata vidi se kako se pojedinčeva percepcija ocjena pokazala značajnim čimbenikom u izgradnji njegovog identiteta – kako na osobnoj, tako i na društvenoj razini. Ovisno o načinu na koji vrednuju ocjene unutar učionice, zauzimaju različite stavove o sebi, vršnjacima, učiteljima i profesorima. Dobiveni rezultati ukazuju na povezanost pojedinčevog poimanja školskog uspjeha sa njegovom potrebom za pripadanjem i socijalnom inkluzijom općenito. Osim što se ostvaruje kroz socijalizacijske procese, ona je uvjetovana stavom pojedinca prema ocjenama u obrazovno-evaluacijskim okvirima škole. Rezultati pokazuju kako obzirom na te stavove, pojedinac odlučuje o stupanju u interakciju. Tražeći sebi slične pokušava se uključiti u zajednicu i razviti veze koje bi mogle spriječiti njegovo isključivanje iz pripadajuće skupine te posljedično osjećaj odbačenosti. Skupina istomišljenika dijeli svijest ne samo o ocjenama, već o samima sebi i ostalim skupinama čime gradi vlastiti društveni identitet. Taj je identitet obilježen zajedničkim kriterijima i oblicima vrednovanja na kojima počiva jedan sistem klasifikacije. Unutar njega, oblikuju se norme i obrasci mišljenja koji, iako nesvjesno kreirani, pojedinca usmjeravaju na određen oblik djelovanja. Rezultati su pokazali kako se putem ocjena koje se u ovom radu promatraju kao sredstvo razmjene, učenici grupiraju i tvore jedan sloj, kategoriju, klasu, unutar učionice kao mikrozaednice. Važno je ukazati na nalaze istraživanja kojima se utvrdilo kako se kriteriji formiranja „klasa“ mijenjaju pod utjecajem vremena, odnosno odrastanja učenika. Pod utjecajem dobi, stavovi učenika mijenjaju se i variraju obzirom na razred koji pohađaju. Ispitivanje stavova različitih dobnih skupina omogućilo je detaljniju analizu kreiranja društvenih odnosa u osnovnim školama koja će biti raspravljena u nastavku.

Kako bi se ispitalo postoji li statistički značajna razlika u odgovorima ispitanika obzirom na razred koji pohađaju, a samim time i njihovu dob, korišten je neparametrijski Kruskal-Wallis test. Dobiveni rezultati utvrdili su kako se stavovi učenika mijenjaju obzirom na razred koji pohađaju te variraju u skladu sa njihovom dobi. Ocjene kao simbolički kapital svoju vrijednost zadobivaju tek kroz društvenu uporabu, a već spomenuta temporalna dimenzija ono je što diktira oblicima i načinima te uporabe. Pravila proizvodnje spomenutog kapitala unutar učionice razlikuju se obzirom na polje, odnosno razred u kojima se odvija. U svakome od njih važe svojevrsna pravila čije se nametanje odvija kroz stvaranje društvenih odnosa. Da bi se vlastita vizija nametnula kao općevažeće pravilo potrebno je zadobiti određenu vrstu moći nad ostalim pripadnicima skupine. Ta se moć nalazi u ocjenama koje uvjetuju interakciju i

uspostavljanje odnosa. Poimanje ocjena, pokazuju rezultati, uvjetovano je pojedinčevom dobi. Dok značenje ocjena raste usporedno s dobi, njihov društveni rank pada. Usporedno s vremenom, modificira se u skladu s trenutnom situacijom te postaje sredstvom samoprezentacije. Sudjeluje u izgradnji identiteta i omogućuje iznošenje vlastitih polazišta. Iz njih proizašla uvjerenja i stavovi se u već postojeću shemu klasificiranja na temelju koje će se kasnije donositi odluke. Te su odluke ono što promatramo u mreži odnosa, a u njima se očituje uzrok raslojenosti, kao i posljedica društvene strukture moći unutar mikrozajednice učionice. Shodno tome, prikazani su rezultati koji pokazuju značajnu razliku u stavovima učenika obzirom na razred koji pohađaju, a time i obzirom na definiciju situacije u kojoj sudjeluju tvoreći jedan oblik socijalne zbilje. Ovisno o njoj, njihova će se percepcija predavača i vršnjaka koji posjeduju i/ili distribuiraju moć, u znatnome razlikovati. Tako se različite vrijednosti dodjeljuju vršnjacima na osnovu njihovog uspjeha u nižim razredima nego što je to slučaj kod viših. Smisao se kod skupina nižih razreda pripisuje više osobnim karakteristikama nego samoj percepciji znanja, dok se kod viših naglasak stavlja na već izgrađen status kojim su stečene društvene karakteristike i zajednička obilježja jednog sloja.

Rezultati provedenog Mann-Whitneyevog testa ukazuju na spomenute razlike u stavovima obzirom na razred koji ispitanici pohađaju, i to točno određujući koja se specifična skupina u svojim odgovorima razlikuje u odnosu na ostale. Učenici nižih i viših razreda u bitnome se razlikuju po stavovima o ocjenama i načinu njihovog vrednovanja, samopoimanju i vlastitom identitetu, percepciji vršnjaka i učitelja/profesora te socijalnim interesima i preferencijama. Već opisan proces utjecaja razreda koji ispitanik pohađa na njegovo opažanje socijalnog svijeta potvrđen je i rezultatima ovog testa dajući dublji uvid u dobne razlike ispitanika. U nižim se razredima ocjene vrednuju kao bitne za pojedinca u znatno većoj mjeri nego što je to kod viših razreda. To ukazuje na proces otuđenja u kojemu ocjene vladaju sviješću pojedinca i time ga udaljavaju od vršnjaka, ali i od sebe. Stupanj u kojemu ocjene utječu na djelovanje pojedinca istovjetan je stupnju njegova otuđenja. Ne pronalazivši smisao u ocjenama kao pokazateljima znanja, pojedinac se ograničava ne samo u djelovanju već i u mišljenju. Njegova je sloboda dokinuta, a bit neostvarena. Time nije otuđen samo od ocjene i učenja nužnog za proces obrazovanja, nego i od vršnjaka te konačno od sebe. Paralelno s vremenom koje prolazi, stupanj otuđenja raste, a ocjene gube pravu svrhu. Upotrebom ocjena kao kapitala, u višim je razredima već akumulirana određena količina moći u rukama pojedinca, a samim time i učvršćena svojevrsna hijerarhija učionice. U njima su „slojevi“ već formirani i pravila uspostavljena, društveni je identitet izgrađen i nastoji se održati postojeći status. Kod nižih se pak razreda primjećuje veća usmjerenost na osobni identitet i pokušaje stvaranja društvenih veza koji

posljedično dovode do određenog položaja u hijerarhiji. Formiranje grupa odvija se na temelju njihovog stava prema ocjenama. Temeljem zajedničkog odnosa prema sredstvu kojim se unutar učionice trguje, razvijaju se „klase“ i oblikuje društveni poredak. Dominacijom određene grupe nad drugom, pokazuje se pripadnost i odanost, a nepripadnike se isključivanjem stigmatizira i svrstava u kategorije. Uslijed toga, manifestacije simboličke moći predstavljaju modificirane oblike uspostavljanja društvenih odnosa unutar učionice.

## 7. Zaključak

Rezimirajući postavljene teorijske koncepte i osnovne ciljeve ovog istraživanja, moguće je donijeti određene zaključke. Detaljnom analizom dobivenih podataka, rezultati potvrđuju sve 3 postavljene hipoteze. Značenje koje ocjene imaju za učenika povezano je sa njihovim društvenim životom. Učenici osnovnih škola unutar učionica kao mikrozajednica formiraju socijalne veze i razvijaju društvene odnose temeljem ocjena. One su indikatori pojedinačeva statusa i kao takve kontroliraju oblikovanje društvenih grupa. Kao pokazatelji učenikovog položaja u hijerarhiji odnosa, ocjene su ključni faktor za definiranje smjera njegovog daljnjeg djelovanja u strukturi zasnovanoj na distribuciji moći. Ocjene u učionicama osnovnih škola, osim evaluacijske funkcije koju obavljaju u vrednovanju pojedinačevog znanja, vrše i socijalnu funkciju određujući društveni položaj pojedinca unutar jedne zajednice. Ovisno o vlastitim obrazovnim postignućima te vrednovanju istih, učenici stupaju u interakciju i formiraju društvene odnose s vršnjacima. Dob pojedinca uvjetuje način oblikovanja njegove svijesti koja određuje i konstruira njegov odnos prema ocjenama. Porastom dobi, ocjene za učenika gube svoju primarnu svrhu te postaju sredstvom kojim se dolazi do moći. Ocjene u svojoj uporabi unutar učionice kao mikrozajednice zadobivaju (širu) društvenu vrijednost i naposljetku predstavljaju zajednički nazivnik osnovanih grupa. Uz numeričku vrijednost koja je odraz usvojenog znanja pojedinca, ocjene posjeduju i socijalnu vrijednost koja uvjetuje njegov položaju razrednoj skupini. Razmjennom te vrijednosti, pojedinac akumulira kapital koji se kasnije manifestira u količini moći kojom raspolaže. Moć unutar osnovnoškolske učionice predstavlja odraz dominacije njegovih stavova i donosi mu visok položaj u piramidi društvenih odnosa. Prestiž kojeg je konstruirao u očima drugih, za pojedinca predstavljaju visok položaj u uspostavljenoj hijerarhiji, ali i svojevrsan oblik (samo)otuđenja. Uzimajući u obzir prirodu razrađene problematike, važno je naglasiti kako se uloga ocjena – kao evaluacijskih čimbenika unutar osnovnih škola te kompleksnih čimbenika društvenih odnosa unutar socijalne zajednice

– očituje i reflektira na razvoj identiteta i formiranje ličnosti učenika. Daljnje djelovanje pojedinca bit će usmjereno obrascima mišljenja i ponašanja u okvirima sistema klasifikacije u kojemu se trenutno nalazi, a na čijim principima počivaju i šire društvene strukture.

## 8. Popis literature

1. Bourdieu, P. (1977) *Outline of a Theory of Practice*. Cambridge: Cambridge University Press.
2. Bourdieu, P. (1990) *In Other Words: Essays Towards a Reflexive Sociology*. Standford, Ca.: Standford University Press.
3. Bourdieu, P. (2011[1979]) *Distinkcija: Društvena kritika suđenja*. Nakladnik: Izdanja Antibarbarus.
4. Brajša-Žganec, A., Kotrla Topić, M. i Raboteg-Šarić, Z. (2009) Povezanost individualnih karakteristika učenika sa strahom od škole i izloženosti nasilju od strane vršnjaka u školskom okruženju. *Društvena istraživanja Zagreb*, god. 18 (2009), br. 4-5 (102-103): 717-738.
5. Buhs, E., & Ladd, G. (2001) Peer rejection as antecedent of young children's school adjustment: An examination of mediating processes. *Developmental Psychology*, 37, 550–560.
6. Coie, J., & Krehbiel, G. (1984) Effects of academic tutoring on the social status of low-achieving, socially rejected children. *Child Development*, 55, 1465–1478.
7. Collins, R. (2004) *Interaction Ritual Chains*. Princeton, N.J.: Princeton University Press.
8. Čorak, S. (2016) Sociometrijski status učenika u odgojnoj skupini. *Raprave i članci*, str. 441-458.
9. Davis, H. A. (2001) The Quality and Impact of Relationships between Elementary School Students and Teachers. *Contemporary Educational Psychology*, 26, 431–453.
10. DZS (2018) Državni zavod za statistiku. Priopćenje, [https://www.dzs.hr/Hrv\\_Eng/publication/2018/08-01-02\\_01\\_2018.htm](https://www.dzs.hr/Hrv_Eng/publication/2018/08-01-02_01_2018.htm) . Pristupljeno 22. listopada 2018.
11. Fanuko, N. (2008) Kulturni kapital i simbolička moć: tri aspekta Bourdieuove teorije ideologije. *Školski vjesnik*, 57 (2008.), 1-2, 7-41.
12. Fumić, S. (2018) *Ocjene kao faktor uspostave društvenih odnosa učenika osnovnih škola*, Završni rad. Zagreb: Hrvatski studiji Sveučilišta u Zagrebu.
13. Giesecke, H. (1993) *Uvod u pedagogiju*. Zagreb: Educa.
14. Gifford Smith, M. E. & Brownell, C. A. (2003) Childhood peer relationships: social acceptance, friendships, and peer networks. *Journal of School Psychology*, 41 (2003), 235–284.

15. Goffman, E. (2009[1963]) *Stigma - Zabeleške o ophođenju sa narušenim identitetom*. Novi Sad: Mediterran Publishing.
16. Goodnow, C. (1992) Strengthening the links between educational psychology and the study of social contexts. *Educational Psychologist*, 27, 177–196.
17. Kalebić, G. (2011) Sloboda i otuđenje. *Filozofska istraživanja*, 123, god. 31 (2011), Sv. 3: 605–618.
18. Kolak, A. (2010) Sociometrijski status učenika u razrednom odjelu i školskoj hijerarhiji. *Pedagogijska istraživanja*, 7 (2): 243-252.
19. Kolb, D. A. (1984) *Experiential learning: Experience as the source of learning and development*. New Jersey: Prentice Hall.
20. Koludrović, M., Ratković, A. i Bajan, N. (2013, 2014) Odnos razredno-nastavnog ozračja, samoučinkovitosti, emocionalne kompetentnosti i školskog postignuća učenika petih i osmih razreda osnovne škole. *Zb. rad. filoz. fak. Splitu*, 6/7 (2013/2014), 6/7, 159-180.
21. Košir, K., Sočan, G. i Pečjak, S. (2007) The role of interpersonal relationships with peers and with teachers in students' academic achievement. *Review of Psychology*, 2007, Vol. 14, No. 1, 43-58.
22. Marx, K. i Engels, F. (1945[1848]) *Komunistički manifest*. Beograd: Borba.
23. Marx, K. (1977[1844]) *Ekonomsko-filozofski rukopisi iz 1844. godine*. Beograd: BIGZ.
24. Matijević, M. (2005) Evaluacija u odgoju i obrazovanju. *Pedagogijska istraživanja*, 2 (2): 279-298.
25. Mlinarević, V. (2016) Primjena stilova učenja i višestrukih inteligencija u kulturi nastave. A Magyar Tannyelvű Tanítóképző Kar 2016-os tudományos konferenciáinak tanulmánygyűjteménye/Zbornik radova naučnih konferencija Učiteljskog fakulteta na mađarskom nastavnom jeziku 2016/Czékus, Géza ; Borsos, Éva - Subotica: Učiteljski fakultet na nastavnom mađarskom jeziku, 2016, 130-142.
26. Novak-Milić, J. i Barbaroša-Šikić, M. (2008) Različiti sustavi ocjenjivanja i usporedne ljestvice. Lahor – 6: *Članci i rasprave*: 198-209.
27. Parsons, Talcott (1961) The School Class as a Social System: Some of Its Functions in American Society, u: A. H. Halsey, Jean Floud and C. Arnold Anderson (eds): *Education, Economy, and Society: A Reader in the Sociology of Education*. New York: The Free Press; London: Collier-Macmillan, 434-455.
28. Pastuović, N. (2008) Cjelozivotno učenje i promjene u školovanju. *Odgojne znanosti*: Vol. 10, br. 2, 2008, str. 253-267.
29. Petrović, G. (1972) *Čemu Praxis*. Zagreb: Hrvatsko filozofsko društvo.

30. Polić, M. (1993) *Odgoj i svije(s)t*. Zagreb: Biblioteka Filozofska istraživanja.
31. Puzić, S. (2009) Habitus, kulturni kapital i sociološko utemeljenje interkulturnog obrazovanja. *Sociologija i prostor*, 47 (2009), 185 (3): 263–283.
32. Relja, J. (2006) Kako se učenici osjećaju u školi. *Život i škola*, br. 15-16(1-2/2006.)
33. Saracho, O. N. i Spodek, B. (2013) *Handbook of research on the education of young children*. Third edition published 2013 by Routledge, 711 Third Avenue, New York.
34. Wentzel, K. R. i Asher, S. R. (1995) The academic lives of neglected, rejected, popular, and controversial children. *Child Development*, 66, 754– 763.
35. Wong, Yi-Lee. (2015) Middle-class Students Studying in a Community College in Hong Kong: A Mismatch between High-status Habitus and Low-status Field. *(Dis)placements*, No. 1, Year 6, 12/2015 - LC.6.



Stela Fumić

Grades as a factor for establishing the social relations of elementary school students on the example of elementary schools in the city of Zagreb

**Summary**

This paper sought to explore the correlation between grades as the evaluation factors in elementary schools and students' social relations in classroom and school. Grades were observed as a kind of symbolic capital of a social situation within the classroom. The study was focused on the relationship of that capital with processes of stigmatization within the framework of the class group. It was to discover the ways in which the stigma affects the hierarchy of relationships and the distribution of power in the context of the conflicting theory of society. This study was conducted on students of elementary schools in Zagreb aged 7 to 15 who attended classes from the second to the eighth. A quota sample of 293 subjects was elaborated on the basis of age and grade. The method used for collecting data is a survey so the data were collected in written form with the help of a questionnaire. After data processing and nonparametric analysis, it is concluded that there is a correlation between the meanings of grades and the social life of pupils in elementary schools. The attitudes of students according to grades and their social capital differ and vary depending on the age and class they are attending. Based on that, they form an opinion about themselves, their peers and teachers. They are given a certain status and on that basis have a certain amount of power and occupy a position in the built pyramid in social relations among the students. In building a social order within elementary school classes based on the grades as key factors, there are the basic dimensions of secondary socialization.

**Key words:** grades, symbolic capital, inequality, school

## **Životopis**

Stela Fumić, rođena 16. studenoga 1996. u Zagrebu, Republika Hrvatska, studentica je četvrte (4.) godine sociologije na znanstvenom smjeru Hrvatskih studija Sveučilišta u Zagrebu. Njeni se akademski interesi nalaze na područjima sociologije obrazovanja i sociologije religije. Završetkom preddiplomskog dvopredmetnog studija komunikologije i sociologije stekla je akademski naziv sveučilišne prvostupnice (baccalaura) komunikologije i sociologije. U dosadašnjoj naobrazbi bila je angažirana kao studentica demonstratorica nastojeći razviti svoje praktične vještine i samostalnost u radu sa studentima. Sudjelovanjem i provođenjem istraživanja usmjerila se na proširivanje sociološkog znanja u razumijevanju i interpretaciji širih društvenih procesa, kao i svih oblika društvenog djelovanja. Produblivanju znanja i specijalizaciji na područjima sociologije obrazovanja i sociologije religije stremi kroz projekte u daljnjem obrazovanju kroz poslijediplomski studij.